

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om
visse characteristiske Udtryk og
Betegnelser hos Aristoteles

af

Dr. E. F. Bojesen,
Rector for Sorø Akademies Skole og Opdragelsesanstalt.

Indbydelsesskrift

til

den aarlige Hovedexamen i Sorø Akademies
Skole i Juli 1849.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. SCHARLING.

1788
Højskole for Aristoteles

Dr. H. F. Boesen

Højskole for Aristoteles

Højskole for Aristoteles

den nævnte Højskole i Sønderborg
København i Juli 1810

København

Trykt hos J. E. Schønbjerg

Indhold.

	Side.
Om visse characteristiske Udtryk og Betegnelser hos Aristoteles	1—49.
Efterretninger om Skolen og Opdragelsesanstalten i Skoleaaret 1848—1849	50—79.

Inhold

side	
Om disse karakteristiske Udvikl. og Hovedsagen hos Ari-	
stolede	49
Eller i den om Skolen og Opdragelsesforholdene i Skole-	
året 1918-1919	50-51

Indledning.

Overbevist om Gavnigheden af, at Aristoteles bearbejdes saavel af Philologer med philosophisk Dannelse som af Philosopher med philologiske Kundskaber, har jeg her leveret Resultaterne af nogle Undersøgelser over visse betydningsfulde og for det aristoteliske Sprog mere eller mindre eiendommelige Udtryk og Betegnelser, som et Bidrag til et aristotelisk Lexikon, der fremstiller Ordenes Hovedbetydninger, oplyste ved et tilstrækkeligt Antal af Bevissteder fra forskjellige Skrifter af denne Forfatter. I en tidligere lignende Afhandling om Ordet *ἀρχή* har jeg i Noter givet en Oversættelse af de anførte Steder; men skjönt denne Oversættelse har været saa heldig at vinde en competent Dommers Bifald¹⁾, har jeg dog ikke troet her at burde følge den samme Fremgangsmaade. Derimod har jeg for Læsere med

¹⁾ See Etatsraad Sibberns Bidrag til at oplyse nogle ontologiske Udtryk i Aristoteles's Metaphysik. Kbhvn 1848. Derimod kunde jeg efter samme Forfatters Opfordring vel føle Lyst til at oversætte et eller andet af Aristoteles's Skrifter helt, f. Ex. hans Bøger om Staten, der indeholde Meget, som ogsaa i vore Tider kunde fortjene at overveies.

noget Kjendskab til Aristoteles og nogen philosophisk Indsigt ved korte Notitser givet Vink til at forstaae de vanskeligere Steder og navnlig søgt at hæve de Hindringer, som Stedernes Løsrivelse fra Sammenhængen kunde foranledige.

ΘΕΩΡΕΩ, ΘΕΩΡΙΑ, ΘΕΩΡΗΜΑ, ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΣ.

Θεωρέω.

Ordet *θεωρέω*¹⁾, beslægtet med *θάομαι, θεάομαι*, betegner saavel specielt: at være Tilskuere ved Skuespil, Lege og Fester — navnlig som offentlig Afsending — som i Almindelighed: at see, skue, betragte, især med Forestillingen om en nøiagtig og opmærksom Betragtning.

Hos Aristoteles bruges det

a) om en Betragtning eller Iagttagelse ved Synets Sands.

Meteorol. 1, 3. Bek. 339 b 34.

*Λίαν γὰρ ἀπλοῦν τὸ νομίζειν μικρὸν τοῖς μεγέθεισιν εἶναι τῶν φερομένων*²⁾ *ἕκαστον, ὅτι φαίνεται θεωροῦσιν ἡμῖν ἐντεῦθεν οὕτως.*

1) Hos Pollux 2, 55 udledes *θεωρός*: ἀπὸ τοῦ πρὸς θεὸν ὀρούειν, ὀρμᾶν, ὀδέειν. Hos Alexander Aphrodisiensis ad analyt. pr. fol. 2 b af ὀρᾶν τὰ θεῖα. Buttman i sin Gram. II pag. 350 udleder det af ὀρᾶν og θεῖα. Hos Harpokration deriveres det af θεός og ὥρα, og dette billiges af Trendelenburg i elementa³⁾logices Aristotelicæ Pag. 76 ved Sammenligning af Ord som *θυρωρός, νεωρός, ὀλίγωρος, πολυωρεῖν*.

2) Himmellegmerne som bevæge sig.

Meteorol. 1, 8 B. 345 b 25.

Ἔτι δὲ νύκτωρ ἐν ὕδατι καὶ τοιούτοις ἐνόπτοις τὸ μὲν γάλα ἐμφαίνεται θεωροῦσιν, τὸ δὲ τὴν ὄψιν ἀνακλᾶσθαι πρὸς τὸν ἥλιον πῶς δυνατόν;

Meteorol. 3, 1 B. 371 a 30.

Ἔστι δ' ἐνίοτε καὶ τοῖς ὄμμασι θεωρεῖν, οἷον καὶ νῦν συνέβαινε περὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν καόμενον.

Poet. 4 B. 1448 b 11. 16.

Ἄ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὀρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων καὶ νεκρῶν.

οg

Διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὀρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντες μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι τί ἐκαστον¹⁾).

Pol. 8, 5 B. 1340 a 36.

Δεῖ μὴ τὰ Παύσωνος θεωρεῖν τοὺς νέους ἀλλὰ τὰ Πολυγνώτου.

Pol. 7, 17 B. 1336 b 12.

Ἐπεὶ δὲ τὸ λέγειν τι τῶν τοιούτων ἐξορίζομεν, φανερόν ὅτι καὶ τὸ θεωρεῖν ἢ γραφὰς ἢ λόγους²⁾ ἀσχίμονας.

b) om den Erkjendelse, der opstaaer af Sandseanskuelse, f. Ex. ved anatomiske Præparater, Afbildninger, mathematiske el. astronomiske Figurer.

Meteorol. 8. B. 346 a 31.

Θεωρεῖσθω δ' ὁ τε κύκλος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄστροα ἐκ τῆς ὑπογραφῆς.

1) Paa disse tvende Steder viser sig tillige Forskjellen mellem ὄραν og θεωρεῖν.

2) Hvorledes det omtvistede Ord λόγους er at forstaae, har jeg vist i mit Program for 1845 Pag. 32-33.

Meteorol. 2, 6 B. 363 a 25.

Δεῖ δὲ περὶ τῆς θέσεως ἅμα τοὺς λόγους ἐκ τῆς ὑπογραφῆς θεωρεῖν.

Meteorol. 3, 5 B. 375 b 16.

Ὅτι δ' οὔτε κύκλον οἷόν τε γίνεσθαι τῆς ἱριδος, οὔτε μεῖζον ἡμικυκλίου τμήμα — ἐκ τοῦ διαγράμματος ἔσται θεωροῦσι δῆλον.

De gen. an. 2, 7 B. 746 a 14.

Δεῖ δὲ ταῦτα θεωρεῖν ἐκ τε τῶν παραδειγμάτων τῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις γεγραμμένων.

De resp. 16 B. 478 a 26 og b 1.

Ὅν δὲ τρόπον ἡ καρδία τὴν σύντριψιν ἔχει πρὸς τὸν πλείμονα, δεῖ θεωρεῖν ἐκ τῶν ἀνατεμνομένων.

og

Ὡς δ' ἡ θείσις ἔχει τῆς καρδίας πρὸς τὰ βράγchia πρὸς μὲν τὴν ὄψιν ἐκ τῶν ἀνατομῶν δεῖ θεωρεῖν, πρὸς δ' ἀκρίβειαν ἐκ τῶν ἱστοριῶν.

c) om en aandelig Skuen eller Betragten, men med flere Nuancer i Betydningen.

a) anskue, have en Anskuelse af Noget.

Rhet. 1, 1 B. 1354 b 8.

Πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν. καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις, ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἰκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἢ δὴν ἢ λυπηρόν¹⁾).

¹⁾ En Sammenligning imellem Lovgiveren og Dommeren. Lovgiveren bør bestemme saa Meget som muligt og overlade saa Lidet som muligt til Dommeren. Thi Lovgiveren, som dømmer om det Tilkommende og i Almindelighed, er mindre partisk og udsat for Paavirkning end Dommeren, der behand-

Eth. Nic. 6, 3 B. 1139 b 20.

Πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστάμεθα, μὴ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν τὰ δ' ἐνδεχόμενα ἄλλως, ὅταν ἔξω τοῦ θεωρεῖν¹⁾ γένηται, λανθάνει εἰ ἔστιν ἢ μή.

Eth. Nic. 6, 5. B. 1140 b 7.

Διὰ τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιοῦτους φρονίμους οἴομεθα εἶναι, ὅτι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν.

Metaph. 1, 5 B 985 b 27.

Ἐν δὲ τοῖς ἀριθμοῖς ἰδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὖσι καὶ γιγνομένοις.²⁾

De anima 3, 8 B. 432 a 8.

Ὅταν τε θεωρῇ, ἀνάγκη καὶ φάντασμα τι θεωρεῖν.³⁾

De mem. 1 B. 449 b 15.

Τὸ δὲ παρὸν ὅτε πάρεστιν, οἷον τοδὶ τὸ λευκὸν ὅτε ὄρα, οὐδεὶς ἂν φραῖη μνημονεύειν, οὐδὲ τὸ θεωρούμενον, ὅτε θεωρῶν τυγχάνει καὶ ἐννοῶν.

β) see, opfatte, erkjende, begribe, indsee ifølge videnskabelige Slutninger.

Meteorol. 2, 1 B. 353 b 17.

ler nærværende og concrete Tilfælde. Hans Syn for Sandheden, hans Anskuelse af Retten kan let fordunkles.

¹⁾ ο: naar ikke Anskuelse (sandseelig eller aandelig) finder Sted. See Michelets Kommentar til dette Sted.

²⁾ Talen er om Pythagoræerne, der i Tallet troede at anskue Tilværelsens Grundvæsen.

³⁾ De mem. 1 B. 449 b 31 *ροεῖν οὐκ ἔστιν ἄνευ φαντάσματος*. Om Phantasien, dens Forhold til Sandsningen og dens Plads i det sjælelige Livs Oekonomi, see de anima 3, 3 og de mem. 1.

Ὅτι μὲν οὖν πηγὰς θαλάττης ἀδύνατον εἶναι, διὰ τῶν ὑπαρχόντων ἤδη θεωρεῖν δεῖ.

Meteorol. 2, 8 B. 366 b 22.

Ὅσῃν δ' ἔχει τὸ πνεῦμα δύναμιν, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀέρι δεῖ θεωρεῖν γιγνομένων.

De soph. el. 5 B. 163 a 15.

Καὶ ἐν ὅσοις μὴ ῥάδιον θεωρῆσαι, πότερον αὐτῶν κυρίως ἀποδοτέον.

De an. 1, 1 B. 402 a 7.

Ἐπιζητοῦμεν δὲ θεωρῆσαι καὶ γνῶναι τὴν τε φύσιν αὐτῆς¹⁾ καὶ τὴν οὐσίαν.

Rhet. 1, 1 B. 1355 a 10.

Ἀῆλον ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα.

Eth. Nic. 1, 7 B. 1098 b 3.

Τῶν ἀρχῶν δ' αἱ μὲν ἐπαγωγῇ θεωροῦνται, αἱ δ' αἰσθήσει, αἱ δ' ἐθισμῶ τινί καὶ ἄλλαι δ' ἄλλως²⁾.

γ) see, betragte, tage i Betragtning, undersøge (videnskabelig), speculere over.

Top. 1, 4 B. 101 b 11.

Ἡρῶτον οὖν θεωρητέον, ἐκ τίνων ἢ μέθοδος.

Meteor. 1, 1 B. 339 a 5.

Διελθόντες δὲ περὶ τούτων, θεωρήσωμεν, εἴ τι δυνάμεθα κατὰ τὸν ὑψηλῆν τρόπον ἀποδοῦναι περὶ ζώων καὶ φυτῶν.

Phys. 8, 3 B. 254 b 4.

¹⁾ ο: τῆς ψυχῆς.

²⁾ Principerne kunne som de øverste Sætninger ikke demonstreres ved Syllogismer, men de erkjendes eller opfattes ved Induction, ved Sandsning, ved en vis Tilvænnelse (i det Ethiske) o. s. v.

Λοιπὸν οὖν θεωρῆσαι, πότερον πάντα τοιαῦτα οἷα κινεῖσθαι καὶ ἡρεμεῖν, ἢ ἕνια μὲν οὕτως, ἕνια δ' αἰεὶ ἡρεμεῖ, ἕνια δ' αἰεὶ κινεῖται.

De gen. et int. 1, 3 B. 317 a 32.

Διωρισμένων δὲ τούτων, πρῶτον θεωρητέον, πότερον ἔστι τι γινόμενον ἀπλῶς καὶ φθειρόμενον, ἢ κυρίως μὲν οὐδέν, αἰεὶ δ' ἐκ τινος καὶ τί.

De an. 3, 9 B. 432 b 29.

Ἄλλ' οὐδ' ὅταν θεωρῆται τοιοῦτον, ἥδη κελεύει φεῦγειν ἢ διώκειν¹⁾.

Eth. Nic. 6, 4 B. 1140 a 10.

Ἔστι δὲ τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν, καὶ τὸ τεχνάζειν, καὶ θεωρεῖν, ὅπως ἂν γένηται τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι²⁾.

Eth. Nic. 6, 5 B. 1140 a 24.

Περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λάβοιμεν, θεωρήσαντες, τίνας λέγομεν τοὺς φρονίμους.

Eth. Nic. 7, 12 B. 1152 b 1.

Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης θεωρῆσαι τοῦ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφοῦντος.

¹⁾ Han undersøger, hvad der bevæger det levende Væsen. Den bevægende Kraft er hverken at søge i den ernærende eller sandsende Sjæl, heller ikke i det Tænkende (τὸ λογιστικὸν καὶ ὁ καλούμενος νοῦς (θεωρητικός)). Denne taler ikke om det, som attraaes og afskyes, og selv naar den speculerer derover, er det ikke fra den praktiske Side, at den tager Sagen.

²⁾ Saaledes læses Stedet i alle Haandskrifter og Udgaver. Jeg mener, at καὶ foran θεωρεῖν maa udslettes. Al Kunst gaaer ud paa en Tilbliven, og det at beskæftige sig med Kunsten er at speculere paa, hvorledes Noget af det, der baade kan være og ikke være, kan blive til.

Metaph. 10, 3 B. 1061 a 34.

Καὶ τὰ πάθη τὰ τούτων, ἧ ποσά ἐστὶ καὶ συνεχῆ, καὶ οὐ καθ' ἕτερόν τι θεωρεῖ¹⁾.

Metaph. 5, 1 B. 1026 a 31.

-Καὶ περὶ τοῦ ὄντος, ἧ ὄν, ταύτης ἂν εἴη θεωρη-
σαι²⁾.

Pol. 7, 2 B. 1324 b 22.

Καίτοι δόξειεν ἂν ἄγαν ἄτοπον ἴσως εἶναι — εἰ τοῦτ' ἐστὶν ἔργον τοῦ πολιτικοῦ τὸ δύνασθαι θεωρεῖν, ὅπως ἄρχῃ καὶ δεσπόζῃ τῶν πλησίων καὶ βουλομένων καὶ μὴ βουλομένων³⁾.

δ) uden Object: at tænke, speculere, studere, henvende sin Tanke til videnskabelig Betragtning, udøve en aandelig eller contemplativ Virksomhed.

Eth. Nic. 7, 13. B. 1152 b 36.

Ἐπεὶ καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἡδοναί, οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργεια.

Ibid. B. 1153 a 22.

Αἰ⁴⁾ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν καὶ μανθάνειν μᾶλλον ποιή-
σουσι θεωρεῖν καὶ μανθάνειν.

Ib. 10, 7 B. 1177 a 21. 32.

Θεωρεῖν τε γὰρ δυνάμεθα συνεχῶς μᾶλλον ἢ πράτ-
τειν ὁτιοῦν.

1) Med Abstraction af alle sandselige Qualiteter betragter Mathematikeren blot det Quantitative og Continuerlige og undersøger Tingenes Beskaffenheder i denne ene Retning.

2) Denne Videnskab, der undersøger det Værende som værende, er ἡ πρώτη φιλοσοφία.

3) Θεωρεῖν betyder her: ved Speculation at udfinde.

4) sc. ἡδοναί.

‘Ο δὲ σοφὸς καθ’ αὐτὸν ὢν δύναται θεωρεῖν καὶ ὄσῳ ἂν σοφώτερος ᾗ, μᾶλλον.

Det er ikke Besiddelsen af den videnskabelige Erkjendelse og Viden, der betegnes ved Ordet *θεωρεῖν*, men den actuelle Henvendelse af Tanken paa et videnskabeligt Object, den virkelige Speculationsact, Tanken i sin Virksomhed, som behandler, overskuer og gennemtrænger den allerede vundne Erkjendelse. Den videnskabelige Erkjendelse i Almindelighed betegnes ved Ordet *ἐπίστασθαι*. Forholdet mellem disse tvende Ord bruges derfor ofte af Aristoteles for at oplyse de i hans *Philosophi* saa betydningsfuldt fremtrædende Begreber: *δύναμις* og *ἐντελέχεια* eller *ἐνέργεια*. *Θεωρία* er nemlig den actuelle virkelige Tænkning, *ἐπιστήμη* i Modsætning dertil den hvilende og mulige.

Eth. Nic. 7, 4 B. 1146 b 31.

Ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι (καὶ γὰρ ὁ ἔχων μὲν οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι), διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν μὴ θεωροῦντα δὲ ἂ μὴ δεῖ πράττειν τοῦ ἔχοντα καὶ θεωροῦντα.

Ib. 7, 11 B. 1152 a 14.

Οὐδὲ δὴ ὡς εἰδῶς καὶ θεωρῶν, ἀλλ’ ὡς ὁ καθεύδων ἢ οἰνωμένος¹⁾.

Metaph. 8, 6 B. 1048 a 32.

Λέγομεν δὲ δυνάμει, οἷον ἐν τῷ ξύλῳ Ἐρμῆν καὶ ἐν τῇ ὄλῃ τὴν ἡμίσειαν, ὅτι ἀφαιρεθεῖν ἂν, καὶ ἐπιστήμονα καὶ τὸν μὴ θεωροῦντα, ἂν δυνατὸς ᾗ θεωρῆσαι.

1) Talen er om ὁ ἀκρατής, den moralsk svage, der vel veed sine Pligter, men hvis Viden er i en hvilende og uvirksom Tilstand, som dens, der sover eller er drukken, ikke som dens, der sysselsætter sig med sine Forestillinger.

De an. 2, 1 B. 412 a 10 og 22.

Καὶ τοῦτο διχῶς, τὸ μὲν ὡς ἐπιστήμη, τὸ δ' ἄς τὸ θεωρεῖν.

Αὕτη δὲ λέγεται διχῶς, ἢ μὲν ὡς ἐπιστήμη, ἢ δ' ὡς τὸ θεωρεῖν. Φανερὸν οὖν, ὅτι ὡς ἐπιστήμη ἐν γὰρ τῷ ὑπάρχειν τὴν ψυχὴν καὶ ὕπνος καὶ ἐργήγορσις ἐστίν, ἀνάλογον δ' ἢ μὲν ἐργήγορσις τῷ θεωρεῖν, ὁ δ' ὕπνος τῷ ἔχειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν.

Ib. 2, 5 B 417 b 19.

Καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν δὲ ὁμοίως λέγεται τῷ θεωρεῖν.

Phys. 8, 4 B. 255 b 2.

Ὁ γὰρ ἔχων ἐπιστήμην μὴ θεωρῶν δὲ δυνάμει ἐστίν ἐπιστήμων πως, ἀλλ' οὐχ ὡς καὶ πρὶν μαθεῖν. ὅταν δ' οὕτως ἔχη, ἐάν τι μὴ κωλύῃ, ἐνεργεῖ καὶ θεωρεῖ¹⁾.

Paa det Foregaaende beroer Betydningen af Ordet

Θεωρία.

Dette Ord betegner nemlig

a) *Betragtning ved Synets Sands.*

Polit. 8, 5 B. 1340 a 25.

Εἴ τις χαιρεῖ τὴν εἰκόνα τινὸς θεώμενος μὴ δι' ἄλλην αἰτίαν ἀλλὰ διὰ τὴν μορφὴν αὐτὴν, ἀναγκαῖον τούτῳ καὶ αὐτὴν ἐκείνην τὴν θεωρίαν, οὗ τὴν εἰκόνα θεωρεῖ, ἠδεῖαν εἶναι.

¹⁾ Efter dette maa det forvirrede Sted i Aristot. Problemer Sect. 19, 5 emenderes saaledes: τοῦτο δὲ ἡδύ' ἢ οὔτι ἡδύ' μᾶλλον τὸ θεωρεῖν ἢ τὸ μαρθάνειν. Meningen er nu klar. *Μαρθάνειν* er *λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην*. See de an. 2, 5 B. 417 b 12 τὸ μαρθάνον καὶ λαμβάνον ἐπιστήμην. *Θεωρεῖν* er *χοῦσθαι ἐπὶ ἐπιστήμῃ*. See det ovenanførte Sted Eth. Nic. 7, 4 B 1146 b 31. See min Afh. de problematis Aristotelis Pag. 70.

b) *Betragtning over, Undersøgelse af, videnskabelig Erkjendelse af Noget og uden Object: Speculation, Contemplation, Tankens Energi og Bevægelse og som saadan den høieste, saligste og guddommeligeste Virksomhed.*

Metaph. 10, 3 B. 1061 a 28.

Ἐπιμαθηματικὸς περὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως¹⁾ τὴν θεωρίαν ποιεῖται.

Eth. Nic. 7, 4 B. 1146 b 13.

Ὅμοιος δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα συγγενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης.

Phys. 3, 1 B. 200 b 24.

Ἐπιμαθηματικὸς γὰρ ἢ περὶ τῶν ἰδίων θεωρία τῆς περὶ τῶν κοινῶν ἐστίν.

Eth. Nic. 2, 2 B. 1103 b 26.

Ἐπει οὖν ἡ παροῦσα πραγματεία οὐ θεωρίας ἕνεκά ἐστιν ὥσπερ αἱ ἄλλαι²⁾.

De part. an. 1, 5 B. 645 a 7.

Καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ κεχαρισμένοις αὐτῶν πρὸς τὴν αἰσθησιν κατὰ τὴν θεωρίαν ὅμως ἡ δημιουργήσασα φύσις ἀμηχάνους ἡδονὰς παρέχει τοῖς δυναμένοις τὰς αἰτίας γνωρίζειν καὶ φύσει φιλοσόφους³⁾.

Eth. Eudem. 7, 15 B. 1249 b 16.

Ἦτις οὖν αἴρεσις καὶ κτήσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ποιήσει τὴν τοῦ θεοῦ μάξιστα θεωρίαν — αὕτη ἀρίστη.

¹⁾ Saaledes benævner Aristoteles sædvanlig det, der er Gjenstand for den mathematiske Tænkning, der abstraherer de andre materielle Bestemmelser og blot beholder Quantiteten.

²⁾ Her er Modsætning imellem den videnskabelige eller ren theoretiske og praktiske Interesse.

³⁾ Her er Modsætning imellem den blot sandselige Opfattelse og den videnskabelige Betragtning.

Metaph. 5, 2 B. 1026 b 3.

Πρῶτον περὶ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς λεχτέον, ὅτι οὐδεμία ἐστὶ περὶ αὐτὸ θεωρία¹⁾).

Pol. 7, 2 B. 1324 a 19.

Τῆς πολιτικῆς διανοίας καὶ θεωρίας τοῦτ' ἐστὶν ἔργον.

Metaph. 11, 7 B. 1072 b 24.

Ἡ θεωρία τὸ ἥδιστον καὶ ἄριστον.

Eth. Nic. 10, 8. B. 1178 b 20, 27.

Τῷ δὲ ζῶντι τοῦ πράττειν ἀφαιρουμένου, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦ ποιεῖν, τί λείπεται πλὴν θεωρία; ὥστε ἢ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια, μακαριότητι διαφέρονσα, θεωρητικὴ ἂν εἴη
οg

Τῶν δ' ἄλλων ζῶων οὐδὲν εὐδαιμονεῖ, ἐπειδὴ οὐδαμῇ κοινωνεῖ θεωρίας. ἐφ' ὅσον δὲ διατείνει ἢ θεωρία, καὶ ἢ εὐδαιμονία, καὶ οἷς μᾶλλον ὑπάρχει τὸ θεωρεῖν, καὶ εὐδαιμονεῖν, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς ἀλλὰ κατὰ τὴν θεωρίαν· αὕτη γὰρ καθ' αὐτὴν τιμία. ὥστ' εἴη ἂν ἢ εὐδαιμονία θεωρία τις.

Θεώρημα

betegner

a) *det anskuede Billeder, Gjenstand for Anskuelsen.*

De mem. 1 B. 450 b 20.

Οἷον γὰρ τὸ ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένον καὶ ζῶον ἐστὶ καὶ εἰκὼν — καὶ ἐστὶ θεωρεῖν καὶ ὡς ζῶον καὶ ὡς εἰκόνα, οὕτω καὶ τὸ ἐν ἡμῶν φάντασμα δεῖ ὑπολαβεῖν καὶ αὐτό τι καθ' αὐτὸ εἶναι θεώρημα καὶ ἄλλου φάν-

¹⁾ Om det Tilfældige gives der ingen *θεωρία*, ligesaa lidt som nogen *ἐπιστήμη*. See samme Kap. B. 1027 a 20 ὅτι δ' *ἐπιστήμη* οὐκ ἐστὶ τοῦ συμβεβηκότος, φανερόν.

τασμα. ἧ μὲν οὖν καθ' αὐτό, θεωρήματα ἢ φάντασμα
 ἐστὶ, ἧ δ' ἄλλου, οἷον εἰκῶν καὶ μνημόνευμα.

b) *en Sætning i videnskabelig Form, en Læresætning.*

Top. 1, 11 B. 104 b 1.

Πρόβλημα δ' ἐστὶ διαλεκτικὸν θεωρήματα.

Meteor. 1, 3 B. 339 b 7.

Ἦδη γὰρ ὥπται διὰ τῶν ἀστρολογικῶν θεωρημάτων.

Ib. B. 339 b 36.

Εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρότερον ἐν τοῖς περὶ τὸν ἄνω
 τόπον θεωρήμασι.

Ib. 1, 8 B. 345 b 1.

Καθάπερ δεικνύται ἐν τοῖς περὶ ἀστρολογίαν θεωρημασιν.

Θεωρητικός

a) *betragtende, undersøgende, med Objectet i Genitiv.*

Top. 6, 6 B. 145 a 17.

Θεωρητικὴ γὰρ τινος¹⁾.

Metaph. 1, 2 B. 982 a 29.

Ἄλλὰ μὴν καὶ διδασκαλική γε ἡ²⁾ τῶν αἰτιῶν θεωρητικὴ μᾶλλον.

Pol. 8, 3 B. 1338 b 1.

Ποιεῖ θεωρητικὸν τοῦ περὶ τὰ σώματα κάλλους³⁾.

b) *henhørende til den rene Viden, til den viden-*

¹⁾ sc. ἡ ἐπιστήμη.

²⁾ sc. ἐπιστήμη.

³⁾ sc. ἡ γραφικὴ. Vi lære Tegnekunsten ikke saameget for den praktiske Nytte, den kan yde den Enkelte, som fordi den aabner Øiet for Formens Skjønhed.

skabelige Betragtning og Undersøgelse, videnskabelig, contemplativ.

De an. 3, 9 B. 432 b 27.

Ὁ μὲν γὰρ θεωρητικὸς¹⁾ οὐθὲν νοεῖ πρακτόν.

Ib. 2, 2 B. 413 b 24.

Περὶ δὲ τοῦ νοῦ καὶ τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως οὐδὲν πω φανερόν.

Ib. 1, 3 B. 407 a 23.

Τῶν μὲν γὰρ πρακτικῶν νοήσεων ἔστι πέρατα — αἱ δὲ θεωρητικαὶ τοῖς λόγοις ὁμοίως ὀρίζονται²⁾.

Metaph. 5, 1 B. 1025 b 25.

Πᾶσα διάνοια ἢ πρακτικὴ ἢ ποιητικὴ ἢ θεωρητικὴ.

Eth. Nic. 10, 7 B. 1177 b 19.

Ἡ δὲ τοῦ νοῦ ἐνέργεια σπουδῆ διαφέρειν δοκεῖ θεωρητικὴ οὔσα.

Ib. 10, 8 B. 1177 b. 7.

Ἡ δὲ τελεία εὐδαιμονία θεωρητικὴ τις ἐστὶν ἐνέργεια.

En hos Aristoteles jævnlig forekommende Inddeling af Videnskaberne er den i de theoretiske, praktiske og poietiske, af hvilke de theoretiske gaae ud paa den blotte Viden³⁾, de praktiske paa Handling og de poietiske paa konstnerisk Frembringelse.

Top. 6, 6 B. 145 a 15.

Θεωρητικὴ⁴⁾ γὰρ καὶ πρακτικὴ καὶ ποιητικὴ λέγεται.

¹⁾ sc. νοῦς.

²⁾ Aristoteles vil bevise, at Tænkningen ikke er en Cirkelbevægelse.

³⁾ Metaph. 1 A. ἔλ. B. 993 b 20 θεωρητικῆς μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια, πρακτικῆς δ' ἔργον.

⁴⁾ De theoretiske Videnskaber ere tre. See Metaph. 5,

Ib. 8, 1 B. 153 a 10.

Τῶν ἐπιστημῶν αἱ μὲν θεωρητικαὶ αἱ δὲ πρακτικαὶ αἱ δὲ ποιητικαί.

Met. 5, 2 B. 1026 b 4.

Οὐδεμιᾶ γὰρ ἐπιστήμη ἐπιμελὲς περὶ αὐτοῦ¹⁾ ἔτε πρακτικῆ· οὔτε ποιητικῆ, οὔτε θεωρητικῆ.

Af disse ere de theoretiske de bedste og høieste.

Met. 10, 7 B. 1064 b 3.

Βέλτιστον μὲν οὖν τὸ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν γένος.

Met. 5, 1 B. 1026 a 22.

Αἱ μὲν οὖν θεωρητικαὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν αἰρετώτεροι.

*ΛΟΓΟΣ, ΛΟΓΙΚΟΣ, ΛΟΓΙΚΩΣ, ΛΟΓΙΣΜΟΣ,
ΛΟΓΙΖΟΜΑΙ, ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΣ.*

Λόγος.

Ordet *λόγος* betyder baade Fornuft og Tale, ratio og oratio, Begreber, som staae i den nøieste indbyrdes Sammenhæng, fordi Tænkningen væsentlig fastholdes og artikuleres ved Sproget, fordi Sproget er den i det Ydre fremtrædende Tænkning. Derfor kaldes Sproget hos Plato Soph. 208 c *διανοίας ἐν φωνῇ ὥσπερ εἶδωλον*, og hos Aristoteles de interpr. 1 B. 16 a 3 *τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα*. Af Aristoteles betegnes Fornuften som den indvortes (*ὁ ἔσω, ὁ ἐν τῇ ψυχῇ*), Talen som den

1 B. 1026 a 18 *ὥστε τρεῖς ἂν εἴεν φιλοσοφίαι θεωρητικαί, μαθηματική, φυσική, θεολογική*, hvilken sidste ogsaa kaldes *ἡ πρώτη φιλοσοφία*. See ogsaa Met. 10, 7 B. 1064 b 1.

¹⁾ Nemlig det Tilfældige, *τὸ κατὰ συμβεβηκός*.

udvortes (ὁ ἕξω) λόγος. See Analyt. post. 1, 10 B. 76 b 24-27. Ofte ligge disse Begreber hinanden saa nær, at det paa et givet Sted kan være tvivlsomt, hvilket af dem Forfatteren har tænkt sig f. Ex.

De an. 3, 3 B. 427 b 13.

Διανοεῖσθαι δ' ἐνδέχεται καὶ ψευδῶς, καὶ οὐδενὶ ὑπάρχει ὧ μὴ καὶ λόγος¹⁾.

I det Efterfølgende ville vi betragte dem hver for sig.

Λόγος betegner altsaa a) *Tale, Udsagn.*

De poet. 20 B. 1457 a 23.

Λόγος δὲ φωνῆ συνθετὴ σημαντικὴ, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὐτὰ σημαίνει τι.

De interpr. 4 B. 16 b 26.

Λόγος δὲ ἐστὶ φωνῆ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην, ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστὶ κεχωρισμένον, ὡς φάσις ἀλλ' οὐχ ὡς κατάφασις ἢ ἀπόφασις²⁾.

Rhet. 3, 2 B. 1404 b 2.

Ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.

Rhet. 3, 2 B. 1404 b 26.

Ὅντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκεν³⁾.

1) See Trendelenburg til dette Sted Pag. 453.

2) f. E. Ordet *Menneske* betegner vel Noget, men udsiger ikke, at Noget er eller ikke er. Forresten behøver en Sætning (*λόγος*), som strax efter vises, heller ikke nødvendig at udsige, at Noget er eller ikke er, eller at være *ἀποφαντικός*, f. Ex. en Bøn.

3) De poet. 20 B. 1456 b 20 nævnes de mindre Bestanddele. De væsentlige her nævnte Bestanddele ere Nomina og Verber.

Categ. 6 B. 4 b 34.

Λέγω δὲ αὐτὸν τὸν μετὰ φωνῆς¹⁾ λόγον γιγνόμενον.

Da altsaa Ordet λόγος altid gaaer paa Sprogets fornuftmæssige Indhold, og ikke paa dets phonetiske Bestanddele eller dets grammatiske Formbestemmelser, saa betegner det især den *fornuft- eller begrebsmæssige Tale, Raisonnement, Undersøgelse.*

Met. 3, 7 B. 1012 a 24.

Ἔοικε δ' ὁ μὲν Ἡρακλείτου λόγος, λέγων πάντα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἅπαντα ἀληθῆ ποιεῖν.

Met. 6, 5 B. 1031 a 7.

Ἀλλὰ λανθάνει ὅτι οὐκ ἀκριβῶς λέγονται οἱ λόγοι.

Eth. Nic. 2, 2 B. 1104 a 1.

Πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς εἶπομεν, ὅτι κατὰ τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιτητέοι.

Eth. Nic. 10, 1 B. 1172 a 34.

Οἱ γὰρ περὶ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι καὶ πράξεσι λόγοι ἤττόν εἰσι πιστοὶ τῶν ἔργων.

Meteor. 1, 3. B. 339 b 36.

Εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρότερον ἐν τοῖς περὶ τὸν ἄνω τόπον θεωρήμασι, λέγωμεν δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ νῦν.

De soph. el. 33 B. 182 b 6.

Δεῖ δὲ καὶ κατανοεῖν ὅτι πάντων τῶν λόγων οἱ μὲν εἰσι ῥάγους κατιδεῖν οἱ δὲ χαλεπώτεροι.

1) Sprogets Stof er φωνή. Sproget, fra den materielle Side betragtet som Lydens Artikulation, hedder *διάλεκτος*. See hist. an. 4, 9 B. 535 a 30 *διάλεκτος δ' ἢ τῆς φωνῆς ἐστὶ τῆ γλώττη διάθρωσις*. Sproget, siger Aristoteles paa dette Sted, fra den materielle Side betragtet, er et Quantum, der maales efter Stavelsernes Længde og Korthed.

Top. 8, 12 B. 158 a 35.

Λόγος δ' ἐστὶ δῆλος — καὶ δημοσιώτατος, ἐὰν ἢ συμπεπερασμένος οὕτως, ὥστε μηδὲν δεῖν ἐπερωτῆσαι.

Der til hører saadanne Udtryk som *λόγοι διδασκαλικοί, διαλεκτικοί, πειραστικοί, ἐριστικοί, ἀγωνιστικοί, συλλογιστικοί, ἀποδεικτικοί, ῥητορικοί*. Slige Udtryk forekomme jævnlig i de til Organon henhørende Skrifter. See f. Ex. de soph. elench. cap. 2, paa hvilke Steder *λόγος* nærmest betegner *Raisonnement*. Derimod bliver det nærmest at oversætte ved *Undersøgelser*, hvor der henvises til andre Steder ved Udtryk som: *ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις*¹⁾, *ἐν τοῖς ἐπάνω λόγοις*, *ἐν τοῖς κατ' ἀρχὰς λόγοις*, *ἐν ἄλλοις λόγοις*, *ἐν τοῖς περὶ οὐσίας καὶ περὶ τοῦ ὄντος λόγοις*, *ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις*²⁾.

Hvor *Raisonnementet* og den dialektiske Færdighed istedenfor at staae i en høiere videnskabelig Ideas Tjeneste derimod, som hos Grækerne ikkesjæl den var Tilfældet, fremtraadte med Fordring paa et vist selvstændigt Værd eller Lyst til uafhængig Virksomhed og Bevægelse, der hedder det, at Noget siges *λόγου χάριν* eller *ἐνεχα*.

Top. 8, 9 B. 156 b 21.

1) See Schwegler til *Metaphys.* 4 Del Pag. 384 et sqq. De an. 3, 3 B. 427 a 28.

2) Hvorledes *λόγοι* bruges om alle Slags Konstfremstillinger ved Ord og Tale f. Ex. Fortællinger, Sagn, Komoedier og Sange, modsat *γραφαί*, Fremstillinger ved graphisk eller platisk Kunst, har jeg vist ved et meget misforstaaet Sted i Aristoteles's Politik. See mit Program for 1845 Pag. 31-33

Ὁὐ γὰρ ὡς λόγου χάριν ὑπέχοντα ἀλλ' ὡς τὰ δοκοῦν-
τα λέγοντα μισοῦσιν¹⁾).

Met. 3, 6 B. 1011 b 1.

Ἄλλ' ἴσως διὰ τοῦτ' ἀνάγκη λέγειν τοῖς μὴ δι' ἀπο-
ρίαν ἀλλὰ λόγου χάριν λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθές
τοῦτο, ἀλλὰ τούτῳ ἀληθές.

Ib. 3, 7 B. 1012 a 5.

Ἔτι παρὰ πάσας δεῖ εἶναι τὰς ἀντιφάσεις, εἰ μὴ
λόγου ἕνεκα λέγεται.

b) *Fornuft, Tænkeevne.*

Dertil hører den hos Aristoteles jævnlig fore-
kommende Inddeling af Sjælen i den fornuftige og
ufornuftige Del. Denne Inddeling tilskrives Platon²⁾ i

Magn. mor. 1, 1 B. 1182 a 23.

Μεῖνὰ ταῦτα δὲ Πλάτων διείλετο τὴν ψυχὴν εἰς τε
τὸ λόγον ἔχον καὶ εἰς τὸ ἄλογον ὀρθῶς.

Pol. 1. 5 B. 1254 b 6.

Κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώματι
ὑπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τῷ παιθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ
καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος.

Eth. Nic. 1, 13 B. 1102 a 27.

Οἷον τὸ μὲν ἄλογον³⁾ αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ λόγον ἔχον.

Pol. 7, 15 B. 1334 b 17.

1) Talen er om den, der bygger paa en paradox, mod
den ethiske Sands stridende Sætning, f. Ex. at Nydelse er
det hoieste Gode, eller at det er bedre at gjore end at lide
Eret.

2) Platos Inddeling er τὸ λογιστικόν, τὸ θυμικόν (ὁ
θυμός, τὸ θυμοειδές) og τὸ ἐπιθυμητικόν. See Rep. lib.
IV og Phædrus.

3) Τὸ ἄλογον er dels τὸ στυτικόν, som er aldeles uden-
for al λόγος, dels τὸ ἐπιθυμητικόν og overhovedet τὸ ὄρεκ-

“Ὡσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα δὴ ἐστίν, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν δύο μέρη, τό τε ἄλογον καὶ τὸ λόγον ἔχον, καὶ τὰς ἕξεις τὰς τούτων δύο τὸν ἀριθμὸν, ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ὄρεξις τὸ δὲ νοῦς.

Eth. Nic. 3, 15 B. 1119 b 11.

Διὸ δεῖ μετρίας εἶναι αὐτάς¹⁾ καὶ ὀλίγας καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι.

Ib 1, 13 B. 1102 b 13.

“Ἔοικε δὲ καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς ἄλογος εἶναι, μετέχουσα μέντοι πῆ λόγου.

Ib. 1, 7 B. 1098 a 3.

Λεῖπεται δὲ πρακτικὴ τις²⁾ τοῦ λόγον ἔχοντος· τοῦτο δὲ τὸ μὲν ὡς ἐπιπειθὲς λόγῳ, τὸ δὲ ὡς ἔχον καὶ διανοούμενον

og kort efter

Ἔστιν ἔργον ἀνθρώπου ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου.

Met. 8, 2 B. 1046 a 36.

Ἐπεὶ δ' αἱ ἐν τοῖς ἐμφύχοις³⁾ καὶ ἐν ψυχῇ καὶ τῆς ψυχῆς ἐν τῷ λόγον ἔχοντι, δηλὸν ὅτι καὶ τῶν δυνάμεων αἱ μὲν ἔσονται ἄλογοι, αἱ δὲ μετὰ λόγου.

Eth. Nic. 6, 1 B. 1138 b 22.

Ἔστι τις σκοπὸς πρὸς ὃν ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων ἐπιτείνει καὶ ἀνήσιν.

Ib. 7, 7 B. 1149 a 25.

Ἔοικε γὰρ ὁ θυμὸς ἀκούειν μὲν τι τοῦ λόγου, παρ-
ακούειν δὲ καθάπερ οἱ ταχεῖς τῶν διακόνων.

τικόν, der forsaavidt har med λόγος at gjøre, som det er den lydig og underdanig. See længere hen i samme Kapitel.

¹⁾ τὰς ἐπιθυμίας.

²⁾ ζωή.

³⁾ ἐννύχουσι ἀρχαί.

og kort efter

Ἡ δ' ἐπιθυμία, ἐὰν μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδὺν ὁ λόγος ἢ ἡ αἰσθησις, ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν, ὡςθ' ὁ μὲν θυμὸς ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως, ἢ δ' ἐπιθυμία οὐ.

Ib. 6, 12 B. 1143 a 36.

Καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὄρων καὶ τῶν ἐσχάτων νοῦς ἐστὶ καὶ οὐ λόγος¹⁾.

c) *Begreb* (i subjectiv Betydning), *begrebsmæssig Opfattelse*, *Tanke* eller *Tankebevægelse*, *Begrebsbestemmelse*, ogsaa *Tænkning*, *fornuftigt Overlæg*.

Met. 6, 12 B. 1037 b 25.

Ὁ γὰρ ὁρισμὸς λόγος τίς ἐστιν εἰς καὶ οὐσίας, ὡςθ' ἐνός τινος δεῖ αὐτὸν εἶναι λόγον.

Ib. 8, 2 B. 1046 b 7.

Αἴτιον δὲ ὅτι λόγος ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη, ὁ δὲ λόγος ὁ μὲν αὐτὸς δηλοῖ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν στέρησιν.

Ib. 4, 8 B. 1017 b 21.

Ἔτι τὸ τί ἦν εἶναι, οὐ ὁ λόγος ὁρισμὸς²⁾.

Ib. 3, 6 B. 1011 a 12.

Λόγον γὰρ ζητοῦσιν ὧν οὐκ ἔστι λόγος.

Ib. 3, 7 B. 1012 a 23.

Ὁ γὰρ λόγος, οὐ τὸ ὄνομα σημεῖον, ὁρισμὸς γίνεται³⁾.

Ib. 4, 13 B. 1020 a 18.

1) λόγος er Evnen til begrebsmæssig at opfatte gennem Slutninger og Beviser, νοῦς er den intellectuelle Anskuelse, der opfatter de første efter deres Natur ubevislige Principer og paa det praktiske Gebet gaaer paa det Enkelte og Concrete.

2) Grundvæsenet, hvis begrebsmæssige Opfattelse Definitionen udtaler. See Met. 7, 5 B. 1031 a 11.

3) Aristoteles bestrider paa disse Steder de Philosopher, f. Ex. Heraklit, og de Sophister, f. Ex. Protagoras, som ved deres Lære ophævede Contradictionsprincipet.

Ἐν γὰρ τῷ λόγῳ τῷ τί ἐστι λέγοντι τὸ ποσὸν τε ὑπάρχει.

Ib. 4, 25 B. 1023 b 23.

Ἔτι τὰ ἐν τῷ λόγῳ τῷ δηλοῦντι ἕκαστον, καὶ ταῦτε μέρη τοῦ ὅλου.

De part. an. 4, 5 B. 678 a 33.

Ὅτι γὰρ ἐστὶ τὰ μὲν ἕναιμα τὰ δ' ἄναιμα τῶν ζώων, ἐν τῷ λόγῳ ἐνυπάρξει τῷ ὀρίζοντι τὴν οὐσίαν αὐτῶν.

Top. 1, 5 Bek. 101 b 39.

Ἔστι δ' ὅρος μὲν λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι¹⁾ σημαίνων
og kort efter

Πᾶς ὀρισμὸς λόγος τίς ἐστι.

Ib. 6, 6 B. 143 b 619.

Ἐκ δὲ τῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ γένους ὁ τοῦ εἶδους ἐστὶ λόγος.

De interpr. 11 B. 21 a 29.

Ἐὰν λόγοι²⁾ ἀντ' ὀνομάτων λέγονται.

De an. 3, 4 B. 429 a 10.

Περὶ τοῦ μορίου τοῦ τῆς ψυχῆς, ᾧ γινώσκει τε ἡ ψυχὴ καὶ φρονεῖ, εἴτε χωριστοῦ ὄντος εἴτε καὶ μὴ χωριστοῦ κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ κατὰ λόγον, σκεπτέον.

Anal. pr. 2, 10 B. 93 b 29.

Ὅρισμὸς λέγεται εἶναι λόγος τοῦ τί ἐστι.

Meteor. 2, 3 B. 357 b 21.

Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα τῆς ἀλμυρότητος αἷτια διαφεύγειν φαίνεται τὸν λόγον.

¹⁾ Saaledes ogsaa Eth. Nic. 2, 6 τὸν λόγον τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα. Om dette for Aristoteles eiendommelige Udtryk see Sibberns: Bidrag til at oplyse nogle ontologiske Udtryk i Aristoteles's Metaphysik.

²⁾ Begrebsbestemmelser.

De an. 1, 3 B. 407 a 25.

Λόγος δὲ πᾶς ὁρισμὸς ἢ ἀπόδειξις.

Met. 6, 4 B. 1030 a 6.

Ὡστε τὸ τί ἦν εἶναι ἐστὶν ὅσων ὁ λόγος ἐστὶν ὁρισμὸς.

Ib. 10, 1 B. 1059 b 25.

Πᾶς γὰρ λόγος¹⁾ καὶ πᾶσα ἐπιστήμη τῶν καθόλου καὶ οὐ τῶν ἐσχάτων.

Eth. Magn. 1, 1 B. 1182 a 17.

Αἰ γὰρ ἐπιστήμαι πᾶσαι μετὰ λόγου, λόγος δὲ ἐν τῷ διανοητικῷ τῆς ψυχῆς ἐγγίνεται μορίῳ.

Phys. ausc. 1, 1 B. 184 b 10.

Πέπονθε δὲ ταῦτο τοῦτο τρόπον τινὰ καὶ τὰ ὀνόματα πρὸς τὸν λόγον²⁾.

Met. 6, 7 B. 1032 b 5.

Ἡ δ' ὑγίεια ὁ ἐν τῇ ψυχῇ λόγος καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Eth. Nic. 6, 9 B. 1142 a 25.

Ὁ μὲν γὰρ νοῦς τῶν ὄρων³⁾, ὧν οὐκ ἔστι λόγος.

Met. 1, 1 B. 981 a 13.

¹⁾ Al begrebsmæssig Opfattelse og al Videnskab gaaer paa det Almindelige og ikke paa det Enkelte og Concrete.

²⁾ ε: ὁρισμὸν. I samme Betydning findes Ordet i Top. 6, 10 B. 148 a 24. Ib. 1, 15 B. 107 a 20.

³⁾ Disse ὄροι ere de høieste Principer (αἱ ἀρχαί). Enhver λόγος er, som vi have seet, enten en ὁρισμὸς eller ἀπόδειξις. Men disse Begreber kunne ligesaa lidt som ἐπιστήμη efter deres Natur anvendes paa Principerne, der ikke kunne henføres til eller udledes af høiere Sætninger, men opfattes ved Anskuelsen.

Ἄλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτυγχάνοντας ὁρῶμεν τοὺς ἐμπείρους τῶν ἄνευ τῆς ἐμπειρίας λόγον¹⁾ ἔχόντων.

Eth. Nic. 6, 13 B. 1144 b 28.

Σωκράτης μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς φέτο εἶναι (ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πάσας), ἡμεῖς δὲ μετὰ λόγου²⁾.

Til den subjective Betydning af λόγος horer ogsaa de Steder, hvor der tales om ὁ ὀρθὸς el. ἀληθὴς λόγος.

Eth. Nic. 6, 1 B. 1138 b 18.

Ἐπεὶ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἰρεῖσθαι καὶ μὴ τὴν ὑπερβολὴν μηδὲ τὴν ἔλλειψιν, τὸ δὲ μέσον ἐστὶν ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν.

Ib. 6, 2 B. 1139 a 22.

Ὡστ' ἐπειδὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ ἕξι προαιρητικῆ, ἡ δὲ προαίρεσις ὄρεξις βουλευτικῆ, δεῖ διὰ ταῦτα τὸν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθήν, εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία, καὶ τὰ αὐτὰ τὸν μὲν φάναι, τὴν δὲ διώκειν³⁾.

¹⁾ λόγος betyder her begrebmæssig, videnskabelig Speculation, Theori. Denne Betydning kan Ordet ligeledes have paa Steder som Eth. Nic. 7, 3 B. 1145 b 27 og ib. 9, 8 B. 1168 a 35, hvor det ogsaa kan oversættes ved: Raisonement.

²⁾ Sokrates, som satte al Dyds Princip i Viden og Erkjendelse, kaldte Dyderne Begreber, Erkjendelser, λόγους, ἐπιστήμας, φρονήσεις. Han ophævede derved de af Aristoteles saa kraftigt hævdede Momenter, πάθος og ἡθος. See magna mor. 1, 1 B. 1182 a og Eth. Eud. 7, 13 B. 1246 b.

³⁾ Ὁ ὀρθὸς λόγος er altsaa det rette Begreb om et Gode, som ved Handlingen skal opnaaes, det rette Begreb om Diemedet. Derpaa gaaer den praktiske Tænkning (ἡ πρακτικὴ διανοία) ud. Handlingens Princip er Forsættet.

Ib. 6, 13 B. 1144 b 26.

Οὐ γὰρ μόνον ἢ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' ἢ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις ἀρετῆ ἐστίν¹⁾.

Ib. 6, 4 B. 1140 a 20.

Ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὡσπερ εἴρηται, ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς²⁾ ποιητικὴ ἐστίν.

Ib. 9, 8 B. 1169 a 4.

Διαφέρων τοσοῦτον ὅσον τὸ κατὰ λόγον ζῆν τοῦ κατὰ πάθος.

Analyt. post. 2, 19 B. 100 b 10.

Ἐπιστήμη δ' ἕπασα μετὰ λόγου ἐστίν³⁾.

Eth. Nic. 2, 2 B. 1103 b 31.

Forsættets er ὕρεξις og λόγος ὁ ἕνεκά τινος. See samme Capitel længere nede.

²⁾ Andronicus gjør hertil den Bemærkning, at κατὰ λόγον betegner det ubevidste, μετὰ λόγον betegner det bevidste, subjective Forhold til Handlingen. Dermed stemmer det dog ikke, at der paa dette Sted strax efter Ordene κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον følger ὀρθός δ' ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν, og siden ὀρθός δὲ λόγος περὶ τῶν τοιούτων ἢ φρόνησίς ἐστίν. Hele Sammenhængen viser, at der her skal antydes, at ὁ ὀρθός λόγος ikke er den eneste Factor i denne ἕξις, men blot en Medfactor. Hvis Dyderne vare blotte Erkjendelser og blot tilhørte den logistiske Del af Sjælen, saa var Dyden en ἕξις κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον; men da andre Factorer (ἡθός og πάθος) ogsaa maa komme til, bliver den en ἕξις μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

²⁾ Her betegnes ligeledes det rette Begreb eller fornuftige Overlæg som det Virksomheden ledsagende og styrende. men ikke som det, der constituerer dens egentlige Væsen.

¹⁾ Al Viden er ledsaget af, forbunden med begrebsmæssig Opfattelse.

Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν κοινὸν καὶ ὑποκείσθω, ῥηθήσεται δ' ὕστερον περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς.

Met. 2, 2 B. 354 b 10.

Ὡστε δῆλον, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον¹⁾ καὶ περὶ ὕδατος ἀνάγκη ζητεῖν.

Ib. 2, 5 B. 362 b 13.

Τοῦτο δ' ἐστὶν ἀδύνατον κατὰ τε τὰ φαινόμενα καὶ κατὰ τὸν λόγον. ὅ τε γὰρ λόγος δείκνυσι κτλ.

d) *Begreb* (i objectiv Betydning²⁾), en *Tings Begreb* eller *Fornuftsammenhæng*, *Tingenes objective* eller *reelle Fornuft*, *Væsen og Form*, *Grund*, *Forhold*.

Met. 6, 15 B. 1039 b 20.

Ἐπεὶ δ' ἡ οὐσία ἑτέρα τὸ τε σύνολον καὶ ὁ λόγος (λέγω δ' ὅτι ἡ μὲν οὕτως ἐστὶν οὐσία σὺν τῇ ὕλῃ συνειλημμένος ὁ λόγος, ἡ δ' ὁ λόγος ὅλως).

De gen. et int. 2, 9 B. 335 b 5.

Διὸ καὶ ὡς μὲν ὕλη τοῦτ' ἐστὶν αἴτιον τοῖς γενητοῖς, ὡς δὲ τὸ οὐ ἔνεκεν ἢ μορφή καὶ τὸ εἶδος· τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἐκάστου οὐσίας³⁾.

De an. 1, 1 B. 403 b 1.

¹⁾ Ifølge samme Theori.

²⁾ Det kan paa et givet Sted være vanskeligt nok at sige, hvorvidt det subjective eller objective og reelle Moment i dette Ord er det overgribende. Paa flere Steder synes det at have været vaklende i Forfatterens egen Bevidsthed.

³⁾ Her er Talen om Tilværelsens 4 Grundprinciper.

Τούτων δὲ ὁ μὲν τὴν ὕλην ἀποδίδωσιν, ὁ δὲ τὸ εἶδος καὶ τὸν λόγον¹⁾).

Met. 5, 1 B. 1025 b 28.

Δεῖ δὲ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ τὸν λόγον πῶς ἐστὶ μὴ λανθάνειν, ὡς ἄνευ γε τούτου τὸ ζητεῖν μηθὲν ἐστὶ ποιεῖν²⁾).

Phys. ausc. 2, 3 B. 194 b 26.

Τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι καὶ τὰ τούτου γένη, οἷον τοῦ διὰ πασῶν τὰ δύο πρὸς ἕν.

De anim. gen. 1, 1 B. 715 a 4.

Ἐπίκεινται γὰρ αἰτίαι τέτταρες³⁾), τό τε οὐ ἔνεκα ὡς τέλος καὶ ὁ λόγος τῆς οὐσίας — τρίτον δὲ καὶ τέταρτον ἢ ὕλη καὶ ὄθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως.

De somn. et resusc. 2 B. 455 b 15.

Καὶ γὰρ τὸ τίνας ἔνεκα καὶ ὄθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸν λόγον αἴτιον εἶναι φασιν.

De gen. et int. 2, 9 B. 335 b 5.

Διὸ καὶ ὡς μὲν ὕλη τοῦτ' ἐστὶν αἴτιον τοῖς γενητοῖς, ὡς δὲ τὸ οὐ ἔνεκεν ἢ μορφή καὶ τὸ εἶδος. τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἐκάστου οὐσίας.

De part. an. 4, 13 B. 695 b 17.

Οὐκ ἔχουσι δ' ἀπηρητημένα κῶλα οἱ ἰχθύες διὰ τὸ νευστικῆν εἶναι τὴν φύσιν αὐτῶν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας

¹⁾ Talen er om, at Physikereren og Dialectikereren hver paa sin Maade vilde definere Vreden.

²⁾ Saaledes ogsaa de an. 2, 1 B. 412 b 15. Ligesom paa Grændsen mellem det Subjective og Objective staaer Ordet paa Steder som

Eth. Nic. 2, 6 B. 1107 a 6.

Διὸ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα μεσότης ἐστὶν ἢ ἀρετή.

³⁾ Om de 4 Grundsaarsager see mit Program for 1848.

λόγον, ἐπεὶ οὔτε περιέργον οὐθ' ἐν οὔτε μάτην ἢ φύσις ποιεῖ.

De anima 2, 4 B. 415 a 18.

Πρότερον γὰρ εἰσι τῶν δυνάμεων αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ πράξεις κατὰ τὸν λόγον.

Met. 2, 2 B. 996 b 6.

Ὅθεν μὲν ἡ κίνησις¹⁾, ἡ τέχνη καὶ ὁ οἰκοδόμος, οὗ δ' ἔνεκα τὸ ἔργον, ὕλη δὲ γῆ καὶ λίθοι, τὸ δ' εἶδος ὁ λόγος.

Met. 7, 6 B. 1045 a 34.

Καὶ αἰεὶ τοῦ λόγου τὸ μὲν ὕλη²⁾, τὸ δ' ἐνέργειά ἐστιν, οἷον ὁ κύκλος σχῆμα ἐπίπεδον.

Met. 6, 7 B. 1033 a 4.

Ὁ δὲ χαλκοῦς κύκλος ἔχει ἐν τῷ λόγῳ τὴν ὕλην.

Ib. 6, 10 B. 1035 b 26.

Ἐνταῦθα δ' ἅμα, ὅσα κύρια καὶ ἐν ᾧ πρώτῳ ὁ λόγος καὶ ἡ οὐσία, οἷον εἰ τοῦτο καρδία ἢ ἐγκέφαλος³⁾.

De part. an. 2, 7 B. 652 b 18.

Τὴν γὰρ οὐσίαν ἔχει τοῦτο καὶ τὸν λόγον, τῶν δ' ἄκρων ἐκάτερον οὐκ ἔχει χωρὶς⁴⁾.

Cat. 8 B. 11 a 7.

Τὰ μὲν γὰρ ἐπιδεχόμενα τὸν τοῦ τριγώνου λόγον ἢ τὸν τοῦ κύκλου πάντ' ὁμοίως τρίγωνα ἢ κύκλοι εἰσὶ.

Phys. ausc. 4, 1 B. 209 a 20.

1) Talen er om et Hus. Der vises, hvorledes alle 4 Tilværelsens Grundmomenter vise sig ved den samme Gjenstand.

2) Et Begrebs Materie er Artsbegrebet, hvorunder det er at henføre.

3) Talen er her om de væsentligste Døle, der ligesom bære Begrebet.

4) Talen er om τὸ μέτριον καὶ τὸ μέσον, her Hjertet, som indeholder Livsprincipet, Livets Væsen og Begreb.

Ούτε γὰρ ὡς ὕλη τῶν ὄντων — οὔτε ὡς εἶδος καὶ λόγος τῶν πραγμάτων, οὔτε ὡς τέλος οὔτε κινεῖ τὰ ὄντα¹⁾).

Ib. 1, 7 B. 190 a 15.

Καὶ τοῦτο²⁾ εἰ καὶ ἀριθμῶ ἔστιν ἕν, ἀλλ' εἶδει γε οὐχ ἕν· τὸ γὰρ εἶδει λέγω καὶ λόγῳ ταυτόν.

Meteor. 4, 12 B. 390 a 6.

Ἡ δ' οὐσία οἰθὲν ἄλλο ἢ ὁ λόγος.

De an. 1, 1 B. 403 b 2.

Ὁ μὲν γὰρ λόγος εἶδος τοῦ πράγματος.

Ib. 2, 2 B. 414 a 13.

᾿Ωστε λόγος τις ἂν εἴη³⁾ καὶ εἶδος, ἀλλ' οὐχ ὕλη καὶ τὸ ὑποκείμενον

og kort efter

᾿Οτι μὲν οὖν ἐντελέχειά τις ἔστι καὶ λόγος τοῦ δυναμῶν ἔχοντος εἶναι τοιούτου, φανερόν ἐκ τούτων.

Ib. 2, 4 B. 415 b 14.

᾿Ετι τοῦ δυνάμει ὄντος λόγος ἢ ἐντελέχεια⁴⁾).

Met. 7, 1 B. 1042 a 26.

᾿Εστι δ' οὐσία τὸ ὑποκείμενον, ἄλλως μὲν ἢ ὕλη (ὕλην δὲ λέγω ἢ μὴ τόδε τι οὐσα ενεργεῖα δυνάμει ἔστι τόδε τι), ἄλλως δ' ὁ λόγος καὶ ἢ μορφή, ὃ τόδε τι ἐν τῷ λόγῳ χωριστόν ἐστιν.

Ib. 1, 5 B. 986 b 18.

Παρμενίδης μὲν γὰρ ἔοικε τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἐνὰς ἄπεισθαι, Μέλισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην.

Ib. 4, 10 B. 1018 b 5.

1) Talen er om Rummet, ὁ τόπος.

2) Talen er om det materielle Substrat. der er behæftet med Negationen, ἢ στέρησις.

3) Sjælen.

4) Aristoteles viser, at Sjælen paa enhver af de 4 Maader er Legemets Aarsag og Princip.

Ἄνθρωπος καὶ ἵππος ἄτομα τῷ γενεῖ, οἱ δὲ λόγοι ἕτεροι αὐτῶν.

Ib. 6, 10 B. 1035 b 28.

Καθόλου δ' οὐκ ἔστιν οὐσία, ἀλλὰ σύνολόν τι ἐκ τούδι τοῦ λόγου καὶ τηςδὲ τῆς οὐσίας ὡς καθόλου.

Ib. 6, 11 B. 1036 a 30.

Οὐδὲ ὁ λόγος ἔσται φανερός ὁ τοῦ πράγματος.

De anim. 3, 2 B. 426 a 7.

Διπτὸν γὰρ ἢ ἀκοή¹⁾ καὶ διπτὸν ὁ ψόφος. ὁ δ' αὐτὸς λόγος²⁾ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν.

De interpr. 2 B. 16 b 1.

Λόγος³⁾ δὲ ἔστιν αὐτοῦ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὰ αὐτά.

Ib. 12 B. 21 b 12.

Δοκεῖ δὲ τὸ αὐτὸ δύνασθαι καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι πᾶν γὰρ τὸ δυνατόν τέμνεσθαι ἢ βαδίζειν καὶ μὴ βαδίζειν καὶ μὴ τέμνεσθαι δυνατόν. λόγος⁴⁾ δὲ, ὅτι ἅπαν τὸ οὕτω δυνατόν οὐκ ἀεὶ ἐνεργεῖ.

Eth. Nic. 9, 7 B. 1167 b 17.

Οἱ δ' εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν ἢ οἱ εὐπαθόντες τοὺς δράσαντας, καὶ ὡς παρὰ λόγον⁵⁾ γίνομενον ἐπιζητεῖται.

Meteor. 2, 9 B. 370 a 5.

Καίτοι γ' ἐχοῖν κατὰ λόγον⁶⁾ τοῦ μεγέθους τὴν ζέσειν ποιεῖν τὸ ἐγγινώμενον πνεῦμα ὑπὸ τοῦ πυρός.

1) nemlig κατ' ἐνέργειαν ὅς κατὰ δύναμιν.

2) Sammenhæng, Forhold.

3) λόγος, det Fornuft- eller Begrebsmæssige i et vist Stof, om et Ord: dets Betydning og Forhold.

4) Den fornuftige Sammenhæng ὁ Grund.

5) Det Fornuftmæssige.

6) λόγος er her den fornuftmæssige Sammenhæng ikke i en enkelt Ting men imellem 2 Ting, altsaa Forhold.

Ib. 1, 3 B. 340 a 11.

Ἀνάγκη δὲ τὸν αὐτὸν ἔχειν λόγον ὃν ἔχει τὸ τοσονδι καὶ μικρὸν ὕδωρ πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ γινόμενον ἀέρα, καὶ τὸν πάντα πρὸς τὸ πᾶν ὕδωρ.

De juvent. et sen. B. 463 a 9.

Ἀνὰ λόγον²⁾ γὰρ εἰσιν αἱ ῥίξαι τοῖς φυτοῖς καὶ τὸ καλούμενον στόμα τοῖς ζώοις.

De anim. 1, 4 B. 407 b 32.

Καίτοι γε ἡ μὲν ἁρμονία λόγος τίς ἐστι τῶν μιχθέντων ἢ σύνθεσις.

og kort efter B. 408 a 13.

Ὅμοιως δὲ ἄτοπον καὶ τὸν λόγον τῆς μίξεως εἶναι τὴν ψυχὴν· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον ἢ μίξις τῶν στοιχείων καθ' ἣν σὰρξ καὶ καθ' ἣν ὀστοῦν.

Ib. 1, 5 B. 410 a 1.

Οὐ γὰρ ὀπωσοῦν ἔχοντα τὰ στοιχεῖα τούτων ἔκαστον, ἀλλὰ λόγῳ καὶ συνθέσει.

Ib. 2, 12 B. 424 a 26.

Οὐ μὴν τό γε αἰσθητικῶ εἶναι οὐδ' ἡ αἰσθησις μέγεθος ἐστιν, ἀλλὰ λόγος τις καὶ δύναμις ἐκείνου.

Ib. 3, 2 B. 426 a 27.

Εἰ δὲ — λόγος ἢ συμφωνία, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀκοίην λόγον τινα εἶναι.

*Λογικός, λογικῶς, λογισμός, λογιζομαι,
λογιστικός.*

Ordene *λογικός* og *λογικῶς* antyde 1) det Begrebsmæssige, det ved Abstraction opfattede, i Mod-

²⁾ *Ἀνὰ λόγον* ei. *ἀνάλογον* bruges om hvad der i en anden Ting indtager samme Stilling og Forhold som noget Givet i en given Gjenstand. Om dette Ord see Waitz til Organon 1ste Del Pag. 477 og Idelers Index til Meteorologica Pag. 689.

sætning til det ved Empiri, ved Betragtning af de concrete Phænomenener vundne Resultat, mods. φυσικῶς. 2) det ved den sunde Menneskeforstand eller ved almindeligt Raisonnement paa den populaire Forestillings Standpunkt Tænkte eller Opfattede, altsaa ofte = διαλεκτικῶς, i Modsætning til det ved en streng videnskabelig Fremgangsmaade af Sagens eiendommelige Principer Deducerede, som betegnes ved ἀναλυτικῶς eller ἐξ ἀποδείξεως. Exempler paa disse Betydninger af Ordet ere saa rigelig leverede af Andre, at det her vil være nok at henvise dertil. See Schwegler til Aristoteles's Metaphysik 3 Bd. Pag. 166 og især 4 Bd. Pag. 48-51. See ogsaa Waitz til Organon 2 Del Pag. 353—355. Biese die Phil. des Arist. 1 Bd. Pag. 261.

Ordene λογίζεσθαι, λογισμός, λογιστικός antyde en reflecterende, overlæggende, beregnende Virksomhed, praktisk Tænkning og Overveielse.

Eth. Nic. 6, 2 B. 1139 a 6.

Καὶ ὑποκείσθω δύο (μέρη τῆς ψυχῆς) τὰ λόγον ἔχοντα, ἐν μὲν ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὅσων αἱ ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, ἐν δὲ ᾧ τὰ ἐνδεχόμενα — λεγέσθω δὲ τούτων τὸ μὲν ἐπιστημονικόν, τὸ δὲ λογιστικόν τὸ γὰρ βουλευέσθαι καὶ λογίζεσθαι ταύτων, οὐθίς δὲ βουλευέται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστὶν ἐν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος.

Ib. 7, 2 B. 1145 b 8.

Δόκει δὴ — ὁ αὐτὸς ἐγκρατῆς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ λογισμῷ καὶ ἀκρατῆς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ.

Analyt. post. 2, 19 B. 100 b 5.

Ἐπεὶ δὲ τῶν περὶ τὴν διάνοιαν ἕξεων, αἷς ἀληθεύομεν, αἱ μὲν ἀεὶ ἀληθεῖς εἰσὶν, αἱ δὲ ἐπιδέχονται τὸ ψεῦδος, οἷον δόξα καὶ λογισμὸς, ἀληθῆ δ' εἰ ἐπιστήμη καὶ νοῦς.

Met. 10, 8 B. 1065 a 33.

Διὸ ἀδηλος¹⁾ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ καὶ αἴτιον κατὰ συμβεβηκός, ἀπλῶς δ' οὐθενός.

De an. 2, 3 B. 415 a 8.

Οἷς μὲν γὰρ ὑπάρχει λογισμὸς τῶν φθαρτῶν, τοῦτοις καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, οἷς δ' ἐκείνων ἕκαστου, οὐ πᾶσι λογισμός²⁾.

Analyt. post. 1, 32 B. 88 b 11.

Αἰδὶ μὲν γεωμετρίας, αἰδὶ δὲ λογισμῶν, αἰδὶ δὲ ἰατρικῆς³⁾.

ΑΠΛΩΣ, ΑΠΛΟΥΣ.

Ἀπλῶς

er et Udtryk, hvoraf Aristoteles meget jævnlig betjener sig for at betegne, at et og andet Begreb udsiges i sin Almindelighed, saaledes som det uden særlige Bestemmelser, Hensyn, Betingelser eller Indskrænkninger efter Sagens egen Natur og den sædvanlige Sprogbrug er at forstaae. Aristoteles har selv forklaret Ordet i

¹⁾ Nemlig det Tilfældige (ἢ τύχη).

²⁾ De Væsner, som have de høieste Livsvirksomheder (som Tænkning), have ogsaa de lavere (f. Ex. Sandsning og Bevægelse), men ikke omvendt.

³⁾ Nemlig ἀρχαί. Ordet staaer her i den specielle Betydning af Regning, Regnekunst.

Top. 2, 11 B. 115 b 29.

Τὸ δ' ἀπλῶς ἐστὶν ὃ μηδενὸς προστεθέντος ἐρεῖς, ὅτι καλὸν ἐστὶν ἢ τὸ ἐναντίον.

og kort efter

ὥστε ὁ ἂν μηδενὸς προστιθεμένου δοκῇ εἶναι καλὸν ἢ αἰσχροὺν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἀπλῶς ῥηθήσεται.

Dette Ord antyder saaledes snart de ved Abstraction dannede Fællelsbegreber, snart de indholdsrigge, Tingenes Væsen og alle Differentser omfattende Begreber. Ogsaa dette har Aristoteles udtrykt i

De gen. et int. 1, 3 B. 317 b 5.

Τὸ δ' ἀπλῶς ἦτοι τὸ πρῶτον σημαίνει καθ' ἐκάστην κατηγορίαν τοῦ ὄντος ἢ τὸ καθόλου καὶ τὸ πάντα περιέχον.

Vi ville nu anføre en Række af Exempler til at oplyse Ordets Brug i forskjellige Retninger¹⁾.

Top. 6, 4 B. 141 b 3.

Τὸ μὲν οὖν μὴ διὰ γνωριμωτέρων εἰρησθαι τὸν ὄρον διχῶς ἐστὶν ἐκλαβεῖν ἢ γὰρ εἰ ἀπλῶς ἐξ ἀγνωστοτέρων ἢ εἰ ἡμῖν ἀγνωστοτέρων — ἀπλῶς μὲν οὖν γνωριμώτερον τὸ πρότερον τοῦ ὑστέρου, οἷον στιγμῆ γραμμῆς καὶ γραμμῆ ἐπιπέδου καὶ ἐπίπεδον στερεοῦ, καθάπερ καὶ μονὰς ἀριθμοῦ — ἡμῖν δ' ἀνάπαλιν ἐνίοτε συμβαίνει μάλιστα γὰρ τὸ στερεὸν ὑπὸ τὴν αἰσθησιν πίπτει κτλ.

Eth. Nic. 1, 2 B. 1095 b 2.

Ἀρχτεόν μὲν οὖν ἀπὸ τῶν γνωρίμων, ταῦτα δὲ διτῶς· τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν τὰ δ' ἀπλῶς.

Anal. post. 1, 2 B. 71 b 33.

¹⁾ See herom Zeller Philos. der Griechen 2 Deel Pag. 382. Trendelenburg til Aristot. de an. Pag. 337-340. Schwegler til Arist. Metaph. 4 Del. Pag. 46.

Πρότερα δ' ἐστὶ καὶ γνωριμώτερα διχῶς· οὐ γὰρ ταῦτόν πρότερον τῇ φύσει καὶ πρὸς ἡμᾶς πρότερον, οὐ δὲ γνωριμώτερον καὶ ἡμῖν γνωριμώτερον. λέγω δὲ πρὸς ἡμᾶς μὲν πρότερα καὶ γνωριμώτερα τὰ ἐγγύτερον τῆς αἰσθήσεως, ἀπλῶς δὲ πρότερα καὶ γνωριμώτερα τὰ πορρώτερον· ἐστὶ δὲ πορρωτάτω μὲν τὰ καθόλου μάλιστα, ἐγγυτάτω δὲ τὰ καθ' ἕκαστα.

Phys. 1, 1 B. 184 a 16.

Πέφυκε δὲ ἐκ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν ἡ ὁδὸς καὶ σαφεστέρων ἐπὶ τὰ σαφέστερα· τῇ φύσει καὶ γνωριμώτερα· οὐ γὰρ ταῦτ' ἡμῖν τε γνώριμα καὶ ἀπλῶς.

Hvad der i denne Sammenhæng hedder ἀπλῶς, udtrykkes ogsaa ved Ordet φύσει. Saaledes ogsaa i

Anal. pr. 2, 23 B. 68 b 35.

Φύσει μὲν οὖν πρότερος καὶ γνωριμώτερος ὁ διὰ τοῦ μέσου συλλογισμὸς, ἡμῖν δ' ἐναργέστερος ὁ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς.

Et andet Udtryk findes i

de an. 2, 2 B. 413 a 11.

Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν ἀσαφῶν μὲν φανερωτέρων δὲ γίνε-
ται τὸ σαφές¹⁾ καὶ κατὰ τὸν λόγον²⁾ γνωριμώτερον,
πειρατέον πάλιν οὕτως ἐπελθεῖν περὶ αὐτῆς³⁾.

Som det for os erkjendeligere fremtræder alt-
saa det Concrete, det Empiriske, det Enkelte og
det Sandselige eller det, som ligger Sandsningen

1) Om Forskjellen imellem τὸ σαφές og τὸ δῆλον eller φανερόν see Waitz til Organon 2 Del Pag. 327.

2) Derfor ogsaa Met. 4, 11 B. 1018 b 32 κατὰ μὲν γὰρ τὸν λόγον (α: ἀπλῶς) τὰ καθόλου πρότερα, κατὰ δὲ τὴν αἰσθησιν (β: ἡμῖν) τὰ καθ' ἕκαστα. See det anførte Sted Anal. post. 1, 2 B. 71 b 33.

3) i. e. τῆς ψυχῆς.

nærmere, imod det Abstracte, det Principielle, det Almindelige, fra sandselig Anskuelse mere fjernede, Phænomenet imod Begrebet, Tingens Tilværelse imod dens Aarsager og Principer (*τὸ ὅτι* imod *τὸ διότι*), Inductionen, som gaaer ud fra det Enkelte, imod Syllogismen, der udgaaer fra det Almindelige. Modsetningen betegner altsaa Aristoteles som det, der *i sig selv, efter sin Natur* eller *sit Begreb*, uden Hensyn til det erkjendende Subjects Standpunkt er intelligibelt; thi han mener, ligesom Plato, at kun det Almindelige kan være Gjenstand for sand Viden, og at der om det Concrete og Enkelte hverken gives Definition, Bevis eller nogensomhelst videnskabelig Erkjendelse, men at *vi* paa Grund af vor Indskrænkning maa gaae ud fra Forestillingerne om det Enkelte og Concrete.

Paa lignende Maade er det at forstaae, naar Aristoteles taler om *τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ*.

Eth. Nic. 5, 2 B. 1129 b 1.

Ἐπεὶ δὲ καὶ πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τὰγαθὰ ἔσται, οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία καὶ ἀτυχία, ἃ ἔστι μὲν ἀπλῶς ἀεὶ ἀγαθὰ, τινὲ δ' οἷκ ἀεὶ. οἱ δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὗρονται καὶ διώκουσιν· δεῖ δ' οὐ, ἀλλ' εὖχεσθαι μὲν τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ εἶναι, αἰρεῖσθαι δὲ τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ.

Pol. 7, 13 B. 1332 a 21.

Καὶ γὰρ τοῦτο διώριεται κατὰ τοὺς ἠθικοὺς λόγους ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ὁ σπουδαῖος, ᾧ διὰ τὴν ἀρετὴν [τὰ ἀγαθὰ ἔστι τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ¹⁾].

¹⁾ Jeg har allerede i mit Program for 1845 Pag. 28

Eth. Nic. 7, 13 B. 1152 b 26.

Τὸ ἀγαθὸν διχῶς (τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς, τὸ δὲ τινί).

Top. 3, 1 B. 116 b 8.

Καὶ τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν τοῦ τινὶ αἰρετώτερον, οἷον τὸ ὑγιάζεσθαι τοῦ τέμνεσθαι τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς ἀγαθόν, τὸ δὲ τινί, τῷ δεομένῳ τομῆς.

Eth. Nic. 3, 6 B. 1133 a 23.

Φατέον ἀπλῶς μὲν καὶ κατ' ἀλήθειαν βουλευτὸν εἶναι τ' ἀγαθόν, ἐκάστῳ δὲ τὸ φαινόμενον· τῷ μὲν οὖν σπουδαίῳ τὸ κατ' ἀλήθειαν εἶναι, τῷ δὲ φεύλῳ τὸ τυχόν.

Eth. Nic. 5, 13 B. 1137 a 26.

Ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστι τῶν ἀπλῶς ἀγαθῶν, ἔχουσι δ' ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν.

Ἀπλῶς ἀγαθὰ ere altsaa ikke blot de absolute Goder, men ogsaa de Ting, der i sig selv, ifølge Sagens egen Natur ere Goder, om de end formedelst den Enkeltes ethiske Svaghed eller abnorme Tilstand i visse Tilfælde kunne ophøre at vise sig som saadanne. Saadanne Goder fortjene altsaa *i sig selv* at attraaes; de ere, som det hedder i Eth. Nic. 7, 6 B. 1147 b 24 *αἰρετὰ μὲν καὶ αὐτὰ ἔχοντα δ' ὑπερβολὴν*¹⁾. De kaldes ogsaa ib. B. 1148 a 29 *τὰ φύσει καλὰ καὶ ἀγαθὰ*²⁾. De høre med til den fuldkomne Lyksalighed (*εἰσθηρία, εὐημερία, χορηγία*). I Modsætning dertil betegner *τὸ τινὶ ἀγαθόν* hvad der

vist, at dette Sted hos Aristoteles er urigtigt forstaaet af Oversættere og Fortolkere, samt at *τὰ* maa udelades. See ogsaa Eth. Nic. 1, 9 B. 1099 a 13 *τοῖς δὲ φιλοκύλοις ἔστιν ἡδέα τὰ φύσει ἡδέα*.

1) Som Exempler anføres *ρίκη, τιμή, πλοῦτος*.

2) Som Exempler anføres *τιμή, τέκνα, γονεῖς*.

ikke i sig selv er et Gode, men hvad der under visse Omstændigheder, formedelst en vis Svaghed eller Feil hos den Enkelte bliver et temporairt Gode for ham¹⁾). Men da Sligt altid er abnormt, maa den moralske Bestræbelse gaae ud paa, at τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ for hver Enkelt kan blive αὐτῷ ἀγαθὰ, ligesom den intellectuelle maa arbeide hen paa, at τὰ ἀπλῶς γνώριμα kan blive αὐτῷ γνώριμα. Derfor Metaph. 6, 4. B. 1029 b 5. Καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν, ὡσπερ ἐν ταῖς πράξεσι τὸ ποιῆσαι ἐκ τῶν ἐκάστῳ ἀγαθῶν τὰ ὅλως²⁾ ἀγαθὰ ἐκάστῳ ἀγαθὰ, οὕτως ἐκ τῶν αὐτῷ γνωριμωτέρων τὰ τῇ φύσει γνώριμα αὐτῷ γνώριμα.

Eth. Nic. 5, 14 B. 1137 b 24.

Διὸ δίκαιον μὲν ἐστὶ, καὶ βέλτιον τινος δικαίου, οὐ τοῦ ἀπλῶς δὲ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἀπλῶς ἀμαρτήματος καὶ ἐστὶν αὕτη ἡ φύσις ἢ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμου, ἢ ἑλλείπει διὰ τὸ καθόλου.

Ogsaa her betyder τὸ ἀπλῶς δίκαιον det, som i sig selv, efter sit Begreb er retfærdigt, altsaa det ethisk Retfærdige. Talen er paa dette Sted om Billighed (ἐπιεικεία) som et nødvendigt Complement til det Legale eller den positive Ret (τὸ νομικὸν δίκαιον). Det Billige staaer høiere end det i en vis Retning eller i indskrænket Betydning Retfærdige (τι δίκαιον) α: det positiv eller legal Retfærdige, og afgiver et

¹⁾ Derfor Eth. Nic. 8, 7 B. 1157 b 26 δοκεῖ γὰρ φιλητὸν καὶ αἰρετὸν τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν ἢ ἡδέ, ἐκάστῳ δὲ τὸ αὐτῷ τοιοῦτον.

²⁾ ὅλως = ἀπλῶς.

Correctiv eller Complement dertil, der hvor den positive Ret i sin Almindelighed¹⁾ ikke udtømmer Enkelthederne eller rammer den concrete Virkelighed. *Τὸ ἀπλῶς δίκαιον* kaldes ogsaa *φυσικὸν δίκαιον*²⁾ i Eth. Nic. 5, 10 B. 1134 b 18. Ligesom den naturlige eller ethiske Retfærdighed her modsættes de positive Lovbestemmelser, saaledes modsættes den ogsaa Statsretten (*τὸ πολιτικὸν δίκαιον*³⁾). Saaledes i

Pol. 3, 13 B. 1284 b 15.

Διὸ κατὰ τὰς ὁμολογουμένας ὑπεροχὰς ἔχει τι δίκαιον πολιτικὸν ὁ λόγος ὁ περὶ τὸν ὀστρακισμόν — ἐν μὲν οὖν ταῖς παρεκβεβηκυῖαις πολιτείαις ὅτι μὲν ἰδίᾳ συμφέρει καὶ δίκαιόν ἐστι, φανερόν· ἴσως δὲ καὶ ὅτι οὐχ ἀπλῶς δίκαιον, καὶ τοῦτο φανερόν.

Ostrakismen betragtes nemlig af Aristoteles som et politisk berettiget, statsretligt, om end Retfærdighedens sande Væsen modstridende Correctiv mod Feil i de extravagerende Statsforfatninger, Demokrati og Tyranni.

Den samme Betydning ligger til Grund, hvor *ἀπλῶς* modsættes *κατὰ συμβεβηκός*⁴⁾ f. Ex.

1) Dette betegnes ved Ordet *καθόλου* eller *ἀπλῶς*, der som Synonymer antyde den abstrakte Almindelighed.

2) Ligesom ogsaa ved *γνώριμος* og *ἀγαθός* afvexler *ἀπλῶς* her med *φύσει*.

3) Saaledes tales endnu mere specielt om *τὸ δίκαιον τὸ δημοτικόν* el. *δημοκρατικόν*, *τὸ ὀλιγαρχικόν δίκαιον*, den demokratiske, oligarchiske Statsret Pol. 6, 2 og 3 B. 1317 og 1318.

4) Met. 10, 8 B. 1065 a 1 ἔστι δὲ τὸ συμβεβηκός ὃ γίγνε-

Eth. Nic. 8, 6 B. 1157 b 1.

Εἰς ταῦτα δὲ τὰ εἶδη τῆς φιλίας νενευμημένης οἱ μὲν φραῦλοι ἔσονται φίλοι δι' ἡδονὴν ἢ τὸ χρήσιμον, ταύτη ὅμοιοι ὄντες, οἱ δ' ἀγαθοὶ δι' αὐτοὺς¹⁾ φίλοι· ἢ γὰρ ἀγαθοί. οὗτοι μὲν οὖν ἀπλῶς φίλοι, ἐκεῖνοι δὲ κατὰ συμβεβηκός.

De Gode ere Venner ifølge Sagens egen Natur, som Gode, de Slettes Venskab bærer Tilfældighedens Character. Om de Gode siges ib. cap. 4 B. 1156 b 12.

Καὶ ἔστιν ἐκάτερος ἀπλῶς²⁾ ἀγαθὸς καὶ τῷ φίλῳ οἱ γὰρ ἀγαθοὶ καὶ ἀπλῶς ἀγαθοὶ καὶ ἀλλήλοις ὀφελίμοι ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς· καὶ γὰρ ἀπλῶς οἱ ἀγαθοὶ ἡδεῖς καὶ ἀλλήλοις — τό τε ἀπλῶς ἀγαθὸν καὶ ἡδὺ ἀπλῶς ἐστίν.

Metaph. 1, 7 B. 988 b 15.

Ὁὗ γὰρ ἀπλῶς ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός λέγουσι.

Talen er om Grundprinciperne for Tilværelsen. Af disse siger Aristoteles, at Finalprincipet kun løst

ται μὲν, οὐκ αἰεὶ δὲ οὐδ' ἐξ ἀνάγκης οὐδ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. See Waitz til Organon 1 Del Pag. 442 og 2 Del Pag. 302. Trendelenburg til de anima Pag. 188. Imod κατὰ συμβεβηκός sættes ἀπλῶς, καθ' αὐτό og φύσει, Ord, der alle antyde det i Sagens Begreb og Natur liggende. I en anden Betydning kan der være Tale om τὸ συμβεβηκός καθ' αὐτό. See Schwegler til Arist. Metaph. 3 Bd. Pag. 123, 124 og 243.

¹⁾ δι' αὐτοὺς er altsaa = ἀπλῶς og modsættes paa samme Maade κατὰ συμβεβηκός, f. Ex. Eth. Nic. 8, 4 B. 1156 b 10 δι' αὐτοὺς γὰρ οὕτως ἔχουσι καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός.

²⁾ Baade i sig selv, ifølge sit Begreb, og i Relation til Venner.

er antydet i de tidligere Systemer. Thi Anaxagoras og Empedokles og Eleatikerne fremstille ikke det Gode i sig, efter sin egen Natur, som det absolute Maal, skjøndt de vel betragte deres Principer som noget Godt.

De interp. 11 B. 21 a 14.

Διὸ οὐδ' ὁ σκυτεὺς ἀπλῶς ἀγαθός, ἀλλὰ ζῶον διπουν' οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηχός.

Met. 10, 8 B. 1065 a 33.

Διὸ ἀδελος¹⁾ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ καὶ αἴτιον κατὰ συμβεβηχός, ἀπλῶς δ' οὐθενός.

Nær til den ovenomtalte Brug af *ἀπλῶς* grændser Betydningen af: *absolut, ubetinget, i alle Tilfælde, aldeles²⁾*.

Mechan. 1, 24 B. 856 a 38.

Οὐκοῦν τὸ αὐτὸ κινεῖ ἀπλῶς ἀλλ' ἔστιν ὧς.

Met. 4, 10 B. 1018 a 30.

Ἦν ἡ διαφορὰ μεγίστη ἢ ἀπλῶς ἢ κατὰ γένος ἢ κατ' εἶδος.

Eth. Nic. 2, 4 B. 1105 b 32.

Οὐ γὰρ — φέρεται ὁ ἀπλῶς ὀργιζόμενος ἀλλ' ὁ πῶς.

Met. 8, 6 B. 1048 a 28.

Οὐ μόνον τοῦτο λέγομεν δυνατὸν ὃ πέρυζε κινεῖν ἄλλο ἢ κινεῖσθαι ὑπ' ἄλλου ἢ ἀπλῶς ἢ πρόπον τινὰ ἀλλὰ καὶ ἐτέρως.

Met. 9, 1 B. 1052 a 19.

¹⁾ ἢ τύχη.

²⁾ See Waitz til Organon 1 Del Pag. 354.

Τὸ τε γὰρ συνεχὲς ἢ ἀπλῶς ἢ μάλιστα γὰρ τὸ φύσει
καὶ μὴ ἀφ᾽ ἡμῶν δεσμῶν.

Met. 6, 5 B. 1031 a 12.

Ὅτι μὲν οὖν — τὸ τί ἦν εἶναι ἢ μόνον¹⁾ τῶν οὐ-
σιῶν ἐστὶν ἢ μάλιστα καὶ πρώτως καὶ ἀπλῶς δῆλον.

Met. 7, 1 B. 1042 a 29.

Τρίτον δὲ τὸ ἐκ τούτων, οὗ γένεσις μόνου καὶ φθορά
ἐστὶ, καὶ χωριστὸν ἀπλῶς²⁾).

Met. 6, 4 B. 1030 a 22.

Τὸ τί ἐστὶν ἀπλῶς μὲν τῇ οὐσίᾳ, πῶς δὲ τοῖς ἄλ-
λοις³⁾).

Met. 8, 8 B. 1050 b 16.

Ἀπλῶς δὲ (φθαρτὸν) τὸ κατ' οὐσίαν⁴⁾).

Anal. post. 1, 2 B. 71 b 9.

Ἐπίστασθαι δὲ οἰόμεθ' ἕκαστον ἀπλῶς — ὅταν τῇν
τ' αἰτίαν οἰόμεθα γιννώσκειν, δι' ἣν τὸ πρᾶγμα ἐστὶν,
ὅτι ἐκείνου αἰτία ἐστὶ, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι τοῦτ' ἄλλως
ἔχειν.

De somn. et resusc. 2 B. 455 a 9.

¹⁾ Bekker læser her *μόνων* efter et enkelt Haandskrift, upaatvivleltg urigtigt.

²⁾ Modsat *τῷ λόγῳ χωριστόν*. Talen er om de 2 οὐσίαι, Stoffet og Begrebet eller Formen (som er *χωριστόν τῷ λόγῳ*) og den af begge disse Momenter bestaaende οὐσία, der ene har en absolut, selvstændig Existents.

³⁾ τὸ τί ἐστὶν tilkommer absolut og i strengeste Forstand kun en οὐσία, men de øvrige Kategorier blot i en mindre streng, secundær Betydning.

⁴⁾ Absolut forgængeligt er, hvad der efter sin οὐσία er forgængeligt, modsat de andre Kategorier, som *κατὰ τύπον ἢ κατὰ ποσὸν ἢ ποιόν*.

Ἀδύνατον δ' ἐστὶν ἀπλῶς¹⁾ ὅποιανοῦν αἰσθησὶν αἰσθάνεσθαι τὸ καθεῦδον ζῶον.

Eth. Nic. 1, 5 B. 1097 a 33.

Ἀπλῶς δὴ τέλειον τὸ καθ' αὐτὸ αἰρετὸν εἶ και μηδέποτε δι' ἄλλο.

De an. 3, 10 B. 433 b 8.

Φαίνεται γὰρ τὸ ἤδη ἢδὺ και ἀπλῶς ἢδὺ και ἀγαθὸν ἀπλῶς διὰ τὸ μὴ ὀρᾶν τὸ μέλλον²⁾.

Derhen hore ogsaa de Steder, hvor ἀπλῶς i Betydning af det Absolute, Forudsætningsløse modsættes ἐξ ὑποθέσεως, hvad der kun under visse Forudsætninger finder Sted eller kommer i Betragtning.

Pol. 7, 13 B. 1332 a 7.

Φαμὲν δὲ — ἐνέργειαν εἶναι και χρῆσιν ἀρετῆς τελείαν, και ταύτην οὐκ ἐξ ὑποθέσεως ἀλλ' ἀπλῶς³⁾.

Pol. 3, 5 B. 1278 a 4.

Οὐδ' οἱ παῖδες ὡσαύτως πολῖται και οἱ ἄνδρες ἀλλ' οἱ μὲν ἀπλῶς, οἱ δ' ἐξ ὑποθέσεως.

De an. 2, 4 B. 416 a 13.

Τὸ δὲ συναιτίον μὲν πῶς ἐστὶν οὐ μὴν ἀπλῶς γε αἴτιον⁴⁾.

1) Saaledes ogsaa Top. 6, 6 B. 145 a 6.

2) Talen er om de moralsk svage, der henrives af Begjærlighed.

3) Den bedste Statsforfatning er den, der mest tilveibringer Statens *εὐδαιμονία*; denne bestaaer i Dydens Virksomhed, en Virksomhed, der ikke blot gaaer ud paa det under visse Forudsætninger Nødvendige, men paa det absolut Skjønne.

4) Nogle antage Ilden for den egentlige Aarsag til Legemernes Næring og Væxt; men den er en underordnet Aar-

Eth. Nic. 5, 12 B. 1136 b 21.

Ἐτέρου γὰρ ἀγαθοῦ, εἰ ἔτυχεν, ἐπλεονέζει, οἷον δόξης ἢ τοῦ ἀπλῶς καλοῦ¹⁾).

Eth. Nic. 1, 1 B. 1094 b 27.

Ἐκαστος δὲ κρίνει καλῶς ἃ γινώσκει, καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής. καθ' ἕκαστον ἄρα ὁ πεπαιδευμένος, ἀπλῶς δὲ ὁ περὶ πᾶν πεπαιδευμένος.

Eth. Nic. 2, 2 B. 1104 b 24.

Διὸ καὶ ὀρίζονται τὰς ἀρετὰς ἀπαιθείας τινὰς καὶ ἡρεμίας· οὐκ εὖ δὲ ὅτι ἀπλῶς λέγουσι, ἀλλ' οὐκ ὡς δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσα ἄλλα προστίθεται.

Eth. Nic. 6, 6 B. 1148 b 7.

Οἷον κακὸν ἰατρὸν καὶ κακὸν ὑποκριτὴν, ὃν ἀπλῶς οὐκ ἂν εἴποιεν κακόν.

De an. 3, 7 B. 431 a 6.

Ἡ γὰρ κίνησις τοῦ ἀτελοῦς ἐνέργεια²⁾ ἢ³⁾, ἢ δ' ἀπλῶς ἐνέργεια ἐτέρα, ἢ τοῦ τετελεσμένου.

De an. 3, 2 B. 426 a 26.

Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀπλῶς ἔλεγον περὶ τῶν λεγομένων οὐχ ἀπλῶς⁴⁾).

sag, en blot Betingelse; den absolute, egentlige Aarsag er Sjælen.

¹⁾ Den, der yder Andre mere end sig selv, vinder dog maaskee paa en anden Side, nemlig i Ære og i det, som absolut (uafhængigt af Andres Dom) er skjønt.

²⁾ Bevægelsen (Overgangen fra Mulighed til Virkelighed) er det Ufuldendtes Virksomhed, den absolute Virksomhed tilhører det Fuldendte.

³⁾ Ved Imperfectet henvises her, som ofte hos Aristoteles, til tidligere fastsatte Definitioner eller vundne Resultater.

⁴⁾ De ældre Philosopher eller Physiologer talde ubetinget og absolut om det, der efter sin Natur er betinget.

Meteor. 4, 4 B. 382 a 14.

Ἀπλῶς μὲν οὖν σκληρόν ἢ μαλακὸν τὸ ἀπλῶς τοιοῦτον, πρὸς ἕτερον δὲ πρὸς ἐκεῖνο τοιοῦτον.

Ofte kan det oversættes ved:

Overhovedet, naar man sammenfatter alle Enkeltheder under et almindeligt Udsagn.

Anal. pr. 2, 23 B. 68 b 9.

Ὅτι δ' οὐ μόνον οἱ διαλεκτικοὶ καὶ ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ διὰ τῶν προειρημένων γίνονται σχημάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ ῥητορικοὶ καὶ ἀπλῶς ἠτίσοῦν πίστις καὶ καθ' ὅποιαν οὖν μέθοδον, νῦν ἂν εἴη λεκτέον.

Top. 6, 3 B. 140 a 35.

Οἷον ἐν τῷ τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ τὸ ἐπιστήμης δεκτικὸν προστεθὲν περιέργον· καὶ γὰρ ἀφαιρεθέντος τούτου ὁ λοιπὸς λόγος ἴδιος καὶ δηλοῖ τὴν οὐσίαν. ἀπλῶς δ' εἰπεῖν, ἅπαν περιέργον, οὗ ἀφαιρεθέντος τὸ λοιπὸν δῆλον ποιεῖ τὸ ὀριζόμενον.

Jb. 6, 6. B 145 a 8.

Ἀπλῶς δ' εἰπεῖν, καθ' ὅσα ἀλλοιοῦται τὸ ἔχον, οὐδὲν τούτων διαφορὰ ἐκείνου.

Eth. Nic. 1, 6 B. 1098 a 8.

Τὸ δ' αὐτὸ φεμεν ἔργον εἶναι τῷ γένει τοῦδε καὶ τοῦδε σπουδαίου, ὥσπερ κιθαριστοῦ καὶ σπουδαίου κιθαριστοῦ καὶ ἀπλῶς δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων.

Uden nærmere Bestemmelse, abstrakt.

Top. 2, 11 B. 115 b 3 og 11.

Πάλιν εἴ τι μᾶλλον καὶ ἥττον λέγεται, καὶ ἀπλῶς ὑπάρχει.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον σκεπτέον καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ τι καὶ ποτὲ καὶ ποῦ· εἰ γὰρ κατὰ τι ἐνδέχεται, καὶ ἀπλῶς ἐνδέχεται.

Anol. pr. 1, 1 B. 24 a 28.

᾽ὄστε ἔσται συλλογιστικὴ μὲν πρότασις ἀπλῶς κατά-
φρασις ἢ ἀπόφρασις τινος κατὰ τινος τὸν εἰρημένον τρόπον,
ἀποδεικτικὴ δὲ, ἐὰν ἀληθὴς ἦ — διαλεκτικὴ δὲ — λῆψις
τοῦ φαινομένου καὶ ἐνδόξου¹⁾.

Met. 1, 3 B. 983 b 13.

Οὐδὲ τὸν Σωκράτην γίνεσθαι ἐπλῶς, ὅταν γίννη-
ται καλὸς ἢ μουσικός.

Met. 4, 15 B. 1020 b 32.

Λέγεται δὲ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ἀριθμὸν, ἢ ἀπλῶς
ἢ ὠρισμένως πρὸς αὐτοὺς ἢ πρὸς ἓν, οἷον τὸ μὲν διπλά-
σιον πρὸς ἓν ἀριθμὸς ὠρισμένος, τὸ δὲ πολλαπλάσιον
κατ' ἀριθμὸν πρὸς ἓν, οὐχ ὠρισμένον δὲ, οἷον τόνδε ἢ
τόνδε.

Met. 8, 7 B. 1049 a 22.

Οἷον τὸ κιβώτιον οὐ γήινον οὐδὲ γῆ, ἀλλὰ ξύλινον·
τοῦτο γὰρ δυνάμει κιβώτιον καὶ ὕλη κιβωτίου αὕτη,
ἀπλῶς μὲν τοῦ ἀπλῶς, τουδὶ δὲ τοδὶ τὸ ξύλον.

Eth. Nic. 7, 6 B. 1149 a 16.

Ὡσπερ οὖν καὶ μοχθηρία ἢ μὲν κατ' ἀνθρώπων
ἀπλῶς λέγεται μοχθηρία, ἢ δὲ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι
θηριώδης ἢ νοσηματώδης, ἀπλῶς δ' οὐ, τὸν αὐτὸν τρόπον
δῆλον, ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστὶν ἢ μὲν θηριώδης, ἢ δὲ νοση-
ματώδης, ἀπλῶς δὲ ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀκολασίαν
μόνη.

Ib. B. 1148 a 10.

¹⁾ Med Hensyn til Syllogismen er det ligegyldigt (οὐδὲν
διοίσει, siger Aristoteles kort foran), om Udsagnet er i en
apodiktisk eller dialectisk Form. Ἀπλῶς er altsaa: uden
nærmere Bestemmelse, i Almindelighed, uden Hensyn til den
her indifferente Distinction mellem det apodiktiske og dialectiske Udsagn.

Ἀκρατῆς¹⁾ λέγεται, οὐ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι περὶ τὰδε, καθάπερ ὀργῆς, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον.

Met. 6, 1 B. 1028 a 30.

Ὅστε τὸ πρῶτως ὄν καὶ οὐ τι ὄν ἀλλ' ὄν ἀπλῶς ἰ οὐσία ἂν εἶη.

De interpr. 1, 1 B. 16 a 16.

Καὶ γὰρ ὁ τραγέλαφος²⁾ σημαίνει μὲν τι, οὐπω δὲ ἀληθές ἢ ψεῦδος, ἐὰν μὴ τὸ εἶναι προστεθῆ, ἢ ἀπλῶς ἢ κατὰ χρόνον.

Derfor simpelthen, ligefrem.

Meteor. 4, 4 B. 382 a 17.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν αἰσθησιν πάντα κρίνομεν τὰ αἰσθητά, δῆλον ὅτι καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακὸν ἀπλῶς πρὸς τὴν ἀφῆν ὠρίκαμεν, ὡς μεσότητι χρώμενοι τῇ ἀφῆ³⁾.

Ἀπλοῦς.

Adjectivet ἀπλοῦς betegner

a) enkelt, usammensat.

Met. 10, 1 B. 1052 b 32.

Πανταχοῦ γὰρ τὸ μέτρον ἐν τι ζητοῦσι καὶ ἀδιαίρετον· τοῦτο δὲ τὸ ἀπλοῦν ἢ τῷ ποιῶ ἢ τῷ ποσῶ.

Anal. post. 1, 23 B. 84 b.

Καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἢ ἀρχῇ ἀπλοῦν.

¹⁾ Ἀκρασία uden nærmere Bestemmelse gaær altid paa legemlige Nydelser.

²⁾ Τραγέλαφος, en Bukhjort, betegner hos Aristoteles noget Urimeligt, Modsigende.

³⁾ En almindelig, til det philosophiske Sprog ikke hørende Betydning, hvori Ordet forekommer, er: *enfoldigt*.

Meteor. 2, 7 B. 365 a 25.

Πρὸς μὲν οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν οἰθὲν ἴσως δεῖ λέγειν ὡς λίαν ἀπλῶς εἰρημένην.

Met. 12, 3 B. 1078 a 9.

Καὶ ὅσῳ δὴ ἂν περὶ προτέρων τῶ λόγῳ καὶ ἀπλου-
στέρων, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἔχει τὸ ἀκριβές· τοῦτο δὲ τὸ
ἀπλοῦν ἐστί.

De poet. 21 B. 1457 a 31.

Ὀνόματος δὲ εἶδη τὸ μὲν ἀπλοῦν (ἀπλοῦν δὲ λέγω
ὃ μὴ ἐκ σημαϊνόντων σύγκειται, οἶον γῆ), τὸ δὲ διπλοῦν.

Derfor om Elementerne τὰ ἀπλᾶ σώματα eller
blot τὰ ἀπλᾶ.

Met. 4, 8 B. 1017 b 10.

Ὀυσία λέγεται τὰ τε ἀπλᾶ σώματα, οἶον γῆ καὶ πῦρ
καὶ ὕδωρ.

Met. 7, 1 B. 1042 a 8.

Πῦρ, γῆ, ὕδωρ, ἀήρ καὶ τᾶλλα τὰ ἀπλᾶ σώματα.

De an. 3, 1 B. 424 b 30.

Τοῖς ἀπλοῖς, λέγω δ' οἶον ἀέρι καὶ ὕδατι.

De part. an. 2, 1.

Διὰ μὲν οὖν ταύτας τὰς αἰτίας τὰ μὲν ἀπλᾶ καὶ
ὁμοιομερῆ, τὰ δὲ συνθετὰ καὶ ἀνομοιομερῆ τῶν μορίων
(ἐν τοῖς ζώοις ἐστίν¹).

b) absolut, uden nærmere Bestemmelse, abstrakt,
almindelig.

De gen. et int. 1, 3 B. 317 b 34.

Περὶ τούτων οὖν πραγματευτέον, καὶ τίς αἰτία τοῦ
γένεσιν ἀεὶ εἶναι, καὶ τὴν ἀπλῆν καὶ τὴν κατὰ μέρος.

lb. 3.

Τίς μὲν γὰρ γένεσις ἐκ μὴ ὄντος τινός, οἶον ἐκ τοῦ
μὴ λευκοῦ, ἢ μὴ καλοῦ, ἢ δὲ ἀπλῆ ἐξ ἀπλῶς μὴ ὄντος.

¹) Der skjælnes mellem de ensartede stofagtige Dele,
f. Ex. Kjød, Been, Blod, Fidt, Galde, Melk, og de sammensatte,
organiske Legemsdele, f. Ex. Hovedet, Hænderne. See De
part. an. 2, 2 B. 647 b 10.

Phys. 5, 1 B. 225 a 12.

Ἡ μὲν οὖν οὐκ ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον μεταβολὴ κατ' ἀντίφασιν γένεσις ἐστίν, ἢ μὲν ἀπλῶς ἀπλῆ, ἢ δέ τις τινός¹⁾.

¹⁾ I Betydningen *enfoldig* forekammer Ordet f. Ex. 1 Meteor. 1, 3 B. 339 b 34 λέγειν γὰρ ἀπλοῦν τὸ νομίζεῖν μικρὸν τοῖς μεγέθεισιν εἶναι τῶν γερομένων ἕκαστον, ὅτι φαίνεται θεωροῦσιν ἡμῖν ἐντεῖθεν οὕτως.

Efterretninger

om

**Sorø Akademies Skole og Opdragelsesanstalt
i Skoleaaret 1848—1849**

af

Skolens og Opdragelsesanstaltens Rector.

Skolens Disciple.

Ved Examen artium, som afholdtes i Skolen i Juli 1848, afgik til Kjøbenhavns Universitet 8 af Skolens og Opdragsanstaltens Elever, nemlig *Adam Vilhelm Hastrup, Jens Mathias Leth, Jens Vahl, Ludvig Vilhelm Winding, Christian Kobke, Harald Schau, Carl Rudolf Emil Vind* og *August Unna*. Til 1ste September udgik 1 Elev og 1 skolesøgende Discipel. Saaledes var Antallet ved det forrige Skoleaars Slutning 104. Efter Indlemmelsesprøven den 1ste Sept. optoges 30 nye Disciple (blandt disse 2 som Elever), saa at det hele Antal derefter steg til 134, af hvilke 21 vare Realister. 1 Aarets Lob ere 5 Elever og 5 skolesøgende Disciple udgaede, og 3 nye skolesøgende Disciple optagne. I de udgaede Elevers Pladser ere skolesøgende Disciple efterhaanden oprykkede. Skolens nuværende Disciple udgjøre (til 1 Juli) 127 og ere saaledes fordelte:

VI Klasse	11
V Klasse	15
IV stud. Kl.	23
IV Realkl.	7
III stud. Kl.	25
III Realkl.	9
II Klasse	20
I Klasse	17

Realklasserne have udgjort egne Afdelinger med særskilt Undervisning i alle Fag. Hvormange af Disciplene i I

og II Klasse der ere bestemte til Realundervisning, kan ikke siges med Vished, da Undervisningen i disse 2 Klasser er fælleds.

Skolens Lærere.

Med Skolens Lærere er der i dette Skoleaar foregaaet følgende Forandringer:

Cand. polyt. *Krarup Hansen* constitueredes til Lærer ved Skolen under 7 Aug. 1848.

Den constituerede Lærer cand. theol. *I. F. Ingerslev* udnævntes til Adjunkt under 15 Aug. 1848.

Under 17 Juni 1848 blev det overdraget Rector at holde Forelæsninger i latinsk Philologi ved den akademiske Lærestanstalt i Vintersemestret 1848-1849. Han læste over de af Madvig udgivne poetarum aliquot Latinorum carmina selecta carminumve partes. I latinsk Litteraturhistorie lagde han Tregders Haandbog til Grund og naaede heri til § 70.

Under samme Datum blev det overdraget Adjunkterne *C. Hansen* og *Jacobsen* at holde Forelæsninger i samme Vintersemester over Statistik og Zoologi.

Under 29 Nov. 1848 blev det Overlærer *Jørgensen* overdraget at fortsætte og slutte de af den constituerede Lector (nu Professor) *Mundt* begyndte, men ved hans Valg til Medlem af Rigsforsamlingen afbrudte Forelæsninger over Astronomien.

Under 27 Oct. 1848 blev det specielle Tilsyn med den under den akademiske Lærestanstalt henhørende fysiske Samling indtil videre overdraget Skolens constituerede Lærer cand. polyt. *Krarup Hansen*.

Det specielle Tilsyn med Opdragelsesvæsenet har hele Aaret været overdraget til Adjunkterne *Liebenberg*, *Blicher* og *Ingerslev*. Nogle Inspectionsforretninger ere besørgede af Adj. *C. Hansen*, og Adj. *Sibbern* har, som sædvanligt, havt det nærmere Tilsyn med Orden og Renlighed i Klæder og i Bygningen samt den specielle Affattelse af alle Lectionstabeller og Examensschemata.

Undervisningsgjenstande, Lærebøger og læste Pensa.

Dansk.

I Kl. Bojesens Sproglære til § 47 med Undtagelse af Anmærkningerne. 4 Stile ugentlig efter Dictat.

II Kl. Bojesens Sproglære er gjenneingaaet helt. To Stile ere skrevne ugentlig, den ene efter Dictat, hvorved Reglerne for Brugen af Skilletegnene særskilt ere indskærpede, den anden som oftest enten efter Borgens Veiledning eller efter en forelæst Fortælling. Sjældnere er en let Beskrivelse eller Oversættelse af Stykker af den franske og tyske Lærebog bleven benyttet til Stileøvelse.

I *begge de ovennævnte Klasser* er Analysen indøvet efter den i Sproglæren givne Anvisning. I Forbindelse med det Kjendskab til Sproget og den grammatikalske Færdighed, som herved opnaaedes, har Læreren tillige søgt at øve og skærpe Disciplens Forstand dels ved at lade ham mundtlig gjengive Meningen af det Læste, dels ved Anvendelse af *Krossings* Opgaver til Øvelse i dansk Stil. Hver Uge ere nogle Vers af *Holst's* Smaadigte lærte udenad. Choralæsning har, navnlig i I Kl., været anvendt hele Aaret igjennem.

III Kl. 2 Stile ere skrevne ugentlig og have bestaaet dels i Gjengivelse af oplæste Fortællinger, dels i Oversættelse af enkelte, tidligere læste, Stykker af *Hjorts*

tydske Læsebog. Disciplene ere jevnlig øvede i Oplæsning.

III Realkl. 2 Timer ere ugentlig anvendte til Stileøvelse, som har bestaaet i at gjengive oplæste Stykker af forskjelligt Indhold. Da Formaålet fornemmelig har været at bringe Disciplen til med Færdighed og Correcthed at danne og sammenføie Sætningerne, er Analysen jevnlig fortsat under Afbenyttelsen af Holst's prosaiske Læsebog. Hertil samt til Læsning af Stykker af Saxos Danmarkskronike, Oehlenschlägers Aladdin og Vaulunours Saga er en Time anvendt hver Uge.

IV Kl. 4 Stil er ugentlig skreven hjemme og har som oftest bestaaet i Skildringer af Begivenheder, historiske Personer, concrete Gjenstande af forskjellig Art o. s. v. Da Opgaverne derfor hovedsagelig have tilsigtet at øve Disciplene i at give klare og anskuelige Fremstillinger og i Forbindelse hermed at vække Sandsen for et velklingende og flydende Sprog, ere passende Mønstre jevnlig oplæste. Grundtrækkene af den nordiske Mythologi ere meddelte i Forbindelse med Læsningen af „Nordens Guder.“ Mod Slutningen af Aaret ere Disciplene gjorte bekendte med og anviste til at læse forskjellige Stykker af Holberg og Oehlenschläger.

IV Realkl. Undervisningen har her i det Væsentlige sluttet sig til den for den ovenstaaende Klasse angivne Plan. Paa Stilen er anvendt 2 Timer ugentlig.

V Kl. Den ugentlige Hjemmestil har havt til Formaal at bringe Disciplene til med større Selvstændighed at behandle det ved den øvrige Undervisning indsamlede Stof. Naar Opgaverne derfor her have vedligeholdt en positiv Karakter, have de dog paa den anden Side været af en friere Natur end i de ovennævnte Klasser og tillige ved en større Afvexling med Hensyn til Gjenstandens Art havt til Hensigt at give den Enkelte Leilighed til i forskjellige Retninger at prøve sine Kræfter. Holst's

Læsebog er af og til benyttet; men oftere har man til Oplæsning valgt Stykker af Holberg, Oehlenschläger, Heiberg og Poul Møller. Mod Slutningen af Aaret har Læreren tillige søgt at vække Interesse for den svenske Litteratur ved at anvise til Læsning af forskjellige Arbejder af Sverrigs bedste Forfattere i den nyere Tid. Mythelæren er repeteret.

VI Kl. Den ene af de 2 ugentlige Timer er udelukkende anvendt til Stileøvelser. Opgaverne have i Reglen været af almindelig Natur og kun sjældnere forudsat en speciellere Kundskab. Naar de derfor, navnlig i sidste Tilfælde, have givet Disciplen Anledning til i forskjellige Retninger at benytte sin Viden, have de dog væsentlig havt til Formaal at anvise ham til med Bestemthed og Klarhed at udvikle sin Tanke. Mundtlige Øvelser ere kun anstillede i Forbindelse med de skriftlige. De have derfor fornemmelig tjent til at understøtte disse, medens de tillige have tilsigtet at øve den Enkelte i at fremsætte i et frit og tydeligt Foredrag, hvad han tidligere har gennemtænkt og nedskrevet hjemme. Af den danske Litteraturhistorie er efter Thortsen gennemgaaet den sidste Periode, fra Udgangen af forrige Aarhundrede til den nyeste Tid; og samtidig hermed har ældste Afdeling repeteret de i forrige Aar gennemgaaede tidligere Perioder. Tillige er en kort Udsigt meddelt over den svenske Litteratur, og Prøver oplæste saavel af danske som ogsaa af enkelte svenske Forfattere. Til sidstnævnte Brug har man benyttet de af det skandinaviske Selskab udgivne „udvalgte Stykker.“ Metrikens vigtigste Regler ere indøvede.

Latin.

III Kl. Borgens Læsebog fra Begyndelsen af 3die til det 43de Stykke i 6te Afsnit. Formlæren efter Madvigs Udtog. 4 Stile ere ugentlig skrevne paa Skolen og rettede hjemme af Læreren. I den sidste Tid

ere Stilene efter at være gennemsete og forsynede med Mærker gennemgaaede paa Skolen.

IV Kl. Cæs. bell. Gall. I og II og Sall. Catil. Af Madvigs Grammatik er læst Syntaxen. En Stil er skreven to til tre Gange ugentlig.

V Kl. Cic. oratt. pro Sex. Rosc. Amerino et in Catilinam I-IV, Virg. Æn. II og cursorisk den største Del af Sall. Jug. Af Madvigs Grammatik det for denne Klasse bestemte tilligemed det, der allerede er gennemgaaet i IV Kl. Til Bojesens Antiquiteter er der henvist under Læsningen. To Gange ugentlig har Klassen skrevet en Stil, som er bleven rettet hjemme og gennemgaaet paa Skolen. Desuden ere engang hver Uge Stileøvelser, snart mundtlige snart skriftlige, foretagne efter Ingerslevs Materialier. De mundtlige ere senere nedskrevne og rettede.

VI Kl. Hor. Od. I og II, de arte poetica, Cic. de off. I og Liv. IV. To Gange ugentlig har Klassen havt en Stil, som er bleven rettet hjemme og gennemgaaet paa Skolen. En Time er hver Uge anvendt til mundtlig Version fra Latin til Dansk efter Henrichsens Opgaver til Oversættelse, og hveranden Uge er en skriftlig Version affattet efter samme Bog. Madvigs Grammatik, Bojesens Haandbog i de romerske Antiquiteter og Tredgers Haandbog i Litteraturhistorien ere stadig benyttede, og af de to første visse Afsnit læste i Sammenhæng.

Græsk.

IV Kl. Bergs Læsebog S. 26-65. Formlæren efter Tredgers Grammatik.

V Kl. Xen. Anab. V og VI samt Hom. Od. V og VIII. Tredgers Grammatik er jævnlig benyttet og enkelte Partier af den gennemgaaede særskilt.

VI Kl. Hom. Od. V og VIII, Herod. V til Cap.

97, Xen. memor. Socr. III og Platons Kriton. De vigtigste Afsnit af Syntaxen ere meddelte efter Madvigs græske Ordføiningslære. Tregders Haandbog i Litteraturhistorien og Bojesens græske Antiquiteter ere jævnlig benyttede under Læsningen.

Hebraisk.

VI Kl. B. De 3 første Capitler af Genesis. De vigtigste af Bøinings- og Orddannelseslæren efter Whittes Grammatik.

VI Kl. A. Genesis VI-XXX. Whittes Gram. indtil Ordføiningslæren.

Tydsk.

I Kl. Riises lille Læsebog S. 5-103. Af Tillæget ere enkelte Smaastykker lærte udenad. Det Vigtigste af Bøiningslæren er tilligemed Præpositionerne gennemgaaet efter Hjorts Gram. Chorlæsning er anvendt.

II Kl. Hjorts Læsebog S. 16-58. Det Vigtigste af Formlæren efter Hjorts Gram. I den sidste Del af Aaret ere saavel mundtlige som skriftlige Stileøvelser anstillede en Time ugentlig

III Kl. Hjorts Læsebog S. 74-100, 146-155, 164-174. Formlæren af Sammes Grammatik er repeteret, og en Stil skreven ugentlig.

III Realkl. Hjorts Læsebog S. 74-87, 127-132, 134-146, 164-173, 183-185. Formlæren er repeteret, og tvende Stile skrevne ugentlig.

IV Kl. Hjorts Læsebog S. 234-254, 337-359, 558-571. Enkelte Timer ere anvendte til cursorisk Læsning. Af Hjorts Gram. er Syntaxen gennemgaaet med Undtagelse af enkelte Afsnit. En Stil er skreven hver Uge.

IV Realkl. Hjorts Læsebog S. 275-283, 337-363.

Syntaxen er læst med Undtagelse af enkelte Afsnit. 2 Stile ere skrevne ugentlig. Desuden er en Time hver Uge anvendt snart til cursorisk Læsning, snart til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Tydsk.

V Kl. Af Hjorts Læsebogs prosaiske Del S. 456-468, 536-558 og af den poetiske Del S. 82-109. Hver Uge er en Time anvendt til cursorisk Læsning. Grammatiken er repeteret helt, og en Stil er skreven ugentlig snart hjemme, snart paa Skolen.

VI Kl. Af Hjorts Læsebogs poet. Del S. 94-162. Hver Uge er en Time anvendt til Læsning af Gøethes „Aus meinem Leben,“ og hver anden Uge ligeledes en Time anvendt til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Tydsk. Der er ugentlig skrevet 1-2 Stile snart hjemme, snart paa Skolen. Desuden er en Udsigt over den tydske Litteraturs Historie meddelt denne Klasses ældste Afdeling.

Fransk.

II Kl. Borrings Læsebog for Mellemlklasserne S. 1-45; deraf de 8 første Sider udenad. Af Sibberns Stileøvelser de 17 første Stykker og af Abrahams's Gram. det dertil Svarende samt Hjelpeverberne i den bekræftende Form.

III Kl. Borrings Læsebog for Mellemlklasserne S. 106-116, 132-143, 240-226 og 250-262. I første Afsnit af Stileøvelserne de lige Numere fra 2 til 48 (undtagen 18, 31, 40 og 46) samt 49. Grammatik og en Stil ugentlig.

III Realkl. I Læsebogen og Grammatiken det Samme som den ovennævnte Klasse med Undtagelse af S. 219-226 i Læsebogen. Af Stileøvelserne de ulige Numere 1-49 (undtagen 43). 2 Stile ugentlig.

IV Kl. Borrings Etudes littéraires, partie en prose, S. 21-48, 109-138 og 330-335. I første Afsnit af

Stileøvelserne mundtlig Num. 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 68, 70, 72, 74 og 76, og af andet Afsnit de lige Numere 2-24 (undtagen 12). I Grammatiken de til ovenstaaende Numere svarende Former og Regler, der tillige ere indøvede ved en ugentlig Stil efter Stileøvelserne. Samme Fremgangsmaade er fulgt i de øvrige Klasser, som have Stil.

IV Realkl. Borrings *Etudes littéraires* S. 21-33, 109-138, 151-171, 212-256, 302-318 og 326-335. Af Stileøvelsernes første Afsnit mundtlig de ulige Numere 51-83, af andet Afsnit de ulige Numere 1-23 (undtagen 19). I Grammatiken det Tilsvarende. 2 Stile ugentlig.

V Kl. Borrings *Etudes littéraires*, partie en prose, S. 227-289 og 404-438. Af Grammatiken Syntaxen S. 159-336 (undtagen 275-284). Reglerne ere indøvede ved mundtlig Stil efter Sibberns Stileøvelser, og af de sidste er læst første Afsnit Num. 22-31 og andet Afsnit 1-35, 39-41, 43, 45, 47, 49, 51, 53-59, 61, 63 og 65. Formlæren er repeteret ved Analyse og en Stil ugentlig skreven hjemme.

VI Kl. Büchner und Hermann: „Handbuch der neuere[n] franz. Sprache und Litteratur, prosaischer Theil“ omtr. 100 Sider. Borrings *Etudes littéraires*, partie en vers, S. 60-139. Af Grammatiken ere Hovedreglerne repeterede ved Analyse. Mundtlig Stil er anvendt en Time ugentlig efter Borrings franske Stileøvelser, og desuden er en Stil skreven hver Uge snart hjemme, snart paa Skolen. Cursorisk Læsning er jevnlig anvendt.

Engelsk.

III Realkl. Mariboës Læsebog efter Sir Walter Scotts „Tales of a Grandfather“ S. 38-78. Sammes Formlære indtil de defective Verber. Disciplene ere øvede i Ret-skrivning efter Dictat.

IV Realkl. Marryat „The Settlers in Canada“ S. 80-165. Mariboers Formlære. Øvelser ere anstillede i Ret-skrivning efter Dictat, og en Stil er skreven ugentlig efter Mariboers Stileøvelser for 1848. Samme Bog er benyttet til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Engelsk.

Religion.

I Kl. Herslebs korte Udsigt over Bibelhistorien S. 1-95 og de to første Parter af Luthers lille Catechismus.

II Kl. Herslebs Bibelhistorie indtil Dommernes Peri-ode. Balles Lærebog 1 Cap. Desuden ere de 13 første Capitler af Matth. Evang. læste og tildels lærte udenad.

III Kl. De 3 første Perioder af Herslebs Bibelhi-storie tilligemed de 5 første Capitler af Balles Lærebog.

III Realkl. Af Balles Lærebog de 5 første Kapit-ler og af Herslebs Bibelhistorie fra 6te Periode af Gl. Test. til 3die Periode af N. Test.

IV Kl. Herslebs Bibelhistorie fra 4de Periode af Gl. Test. incl. til Enden, samt Begyndelsen af N. Test. indtil Tempelvielsens Fest. Af Fogtmanns Lærebog Læ-ren om Christi Person, Liv og Lære. Desuden ere nogle Capitler af Pauli Breve forklarede og lærte udenad.

IV Realkl. Hele Balles Lærebog og af Herslebs Bibelhistorie fra 7de Periode i Gl. Test. til Enden, samt hele N. Test.

V Kl. 3die og 4de Periode af N. Test. tilligemed Apostelhistorien efter Herslebs Bibelhistorie og Læren om Menneskets sædelige Natur, Pligterne og Synden efter Fogtmanns Lærebog.

VI Kl. B. Lucas Evangelium paa Græsk. Af Hers-lebs Bibelhistorie det Gl. Test. og det Gl Test's Bøger, Apostelhistorien og det N. Test's Bøger. Fogtmanns Læ-rebog til 3die Cap.

VI Kl. A. Johannes Evangelium paa Græsk, Herslebs Bibelhistorie og Fogtmanns Lærebog.

Historie og Geographie.

I Kl. Kofods fragm. Hist. indtil den nyere Tid (S. 1-142). I Geographien er uden Afbenyttelse af nogen Bog givet en almindelig Udsigt over alle Verdensdelene.

II Kl. Historiens vigtigste Begivenheder indtil 1815 efter Kofod. Munthes Geogr. ved Velschov S. 20-128.

III Kl. Danmarks Historie indtil 1766 efter Allens Lærebog. Af Munthes Geogr. ved Velschov: Spanien, Portugal, Italien, Tyrkiet, Grækenland, Asien, Africa og Nord-America.

III Realkl. Allens Danmarkshist. fra Gorm den Gamle til Christian 7. Af Munthes Geogr. ved V. Asien, Africa, America og Australien.

IV Kl. Den gamle Historie og Middelalderens første Periode (til 814) efter Estrups Lærebog. Europa efter Munthes Geogr. ved V.

IV Realkl. Allens Danmarkshist. S. 1-206 og Kofods Udtog S. 1-143. Munthes Geogr. ved V. S. 20-320.

V Kl. Middelalderen og den nyere Histories første Periode (indtil 1661) efter Estrups Lærebog. Danmarks Historie i samme Periode efter Allen. Af Munthes Geogr. ved V. Asien, Africa, America og Australien.

VI Kl. B. Estrups Historie S. 1-209 og Allens Danmarkshist. S. 1-129. Munthes Geogr. ved V. S. 20-216.

VI Kl. A. Estrups Historie S. 209-511 og Allens Danmarkshist. S. 110-206. Munthes Geogr. ved V.

Mathematik.

I Kl. har med Undtagelse af et Par af de Svageste regnet de 4 Regningsarter med brudne Tal.

II Kl. er bleven øvet i practisk Regning. Den største Del af Klassen har gennemgaaet Brøk og Regning med sammensatte Størrelser; enkelte af de Flinkere have gennemgaaet Reguladetri.

III Kl. har anvendt en Time ugentlig til geometrisk Tegning. Arithmetiken er gennemgaaet efter Mundts Regnebog, og Disciplene ere øvede i den dertil svarende Regning i Hovedet og paa Tavlen.

III Realkl. Disciplene ere øvede i Regning efter Mundts Regnebog. Reglerne for Bogstavregning ere gennemgaaede efter et trykt Manuscript. Geom. Tegning efter Simesen er anvendt i de 3 sidste Maaneder.

IV Kl. Mundts Geom. til S. 84. Bogstavregning er indøvet fornemmelig ved Ligninger af første Grad.

IV Realkl. Mundts Geom. til S. 111. En Time er hver Uge anvendt til geom. Tegning. Jürgensens Algebra til § 13. Bogstavregning er indøvet ved Ligninger af første Grad.

V Kl. Mundts Geom. fra S. 103 til Enden. Det Foregaaende er repeteret, og Klassen er øvet i geom. Beregninger. Jürgensens Algebra § 1-13. Regning med Polynomier er indøvet tilligemed Opløsninger af Ligninger af anden Grad.

VI Kl. B. har repeteret Mundts Geometri og læst det sædvanlige Cursus af Jürgensens Arithmetik.

VI Kl. A. har repeteret Mundts Geometri, læst Trigonometrien efter Svenningsen og Begyndelsen af Stereometrien efter Dictat. To af Disciplene, der ere bestemte til at dimitteres til Universitetet, have repeteret Jürgensens

Arithmetik istedenfor at læse Trigonometri og Stereometri. Skriftlige Øvelser ere foretagne med begge Afdelinger.

Physik.

VI Kl. har læst de enkelte Maskiner efter Dictat samt Hoffmeyers Naturlære S. 1-88 og har seet derhenhørende Forsøg. Under Examinationen er Naturlovenes Anvendelse stadig bleven oplyst ved Exempler.

IV Realkl. har læst de enkelte Maskiner efter Dictat samt Hoffmeyers Naturlære S. 1-18, 31-52 og 63-71, oplyst ved Forsøg og Exempler.

Naturhistorie.

I Kl. Pattedyrene og Fuglene til Vadefuglene efter Strøms Læsebog.

II Kl. Fuglene fra Sangfuglene, Krybdyrene og Fiskene efter samme Læsebog.

III Kl. Pattedyrene og Fuglene.

III Realkl. De fire Bedyrklasser.

IV Kl. Krybdyrene og Leddyrene samt Indledningen til Botaniken. } efter Bramsen.

IV Realkl. Leddyrene, Bløddyrene og Botaniken. }

V Kl. Fiskene, Bløddyrene og Indledningen § 1-10 efter Bramsen, og af Physiologien § 1-11 efter Prosch. Hele Botaniken.

VI Kl. B. De fire Bedyrklasser og Indledningen; desuden Ernæringens, Blodløbet og Aandedrættets Organer og Functioner tilligemed Nervesystemet efter Prosch; af Botaniken: Bladspirerne.

VI Kl. A. Hele Zoologien og Botaniken.

Ann. 1. Da 6te Klasse iaar har indbefattet 2 Afdelinger af Disciple, af hvilke den ene var bestemt til Dimission til Kjøbenhavns Universitet, den anden til at forberedes til 7de Klasse, har Undervisningen i visse Fag været deelt, som ovenstaaende Schema udviser.

Ann. 2. De 2 Gynastiktimer i 6te Klasse have ligget udenfor Skoletiden, saavel som 4 Timer i Hebraisk.

Gratistpladser og det müllerske Legat.

Af de 64 Elever have iaar 10 (fra 1ste April 14) havt Gratistpladser og saaledes nydt aldeles fri Undervisning, Opdragelse, Kost og Pleie.

Desuden have 15 skolesøgende Disciple nydt fri Undervisning.

Det müllerske Legat har iaar været tildelt 14 Elever, som have erholdt hver en Portion paa 50 Rigsbankdaler.

Da der om Gratistpladser og det müllerske Legat ofte indløbe Forespørgsler, skal jeg her i Korthed meddele de fornødne Oplysninger. Af Gratistpladser er der 14. For at erholde en saadan Plads maa vedkommende Elev have gennemgaaet et Prøveaar og i dette udmærket sig ved Flid, Fremgang og god Opførsel. Beneficiet tilstaaes kun for eet Aar. Fornyelse maa ansøges ved Aarets Ende og kan kun da ventes tilstaaet, naar Vedkommende fra Skolen og Opdragelsesanstalten kan erholde et godt Vidnesbyrd.

Det müllerske Legat indbefatter fortiden 18 Stipendieportioner, hver paa 50 Rbd. aarlig. Betingelserne for Opnaaelsen af dette Legat ere ifølge den testamenteriske Disposition, at Vedkommende ere Sønner af kongelige Embedsmænd, at deres Fædre ere uformuende (hvilket godtgjøres ved Vidnesbyrd fra en bekjendt og troværdig Mand), og at der fra Skolen kan erhverves et

godt Vidnesbyrd om Flid og Sædelighed. Ogsaa herom maa Ansøgninger aarlig indgives.

Ansøgninger til Hans Majestæt Kongen om Gratistpladser og til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet om det müllerske Legat kunne aarlig tilstilles Skolens Rector indtil Midten af Juni Maaned.

Forskjellige Efterretninger.

Skolens Samlinger.

Skolens zoologiske Samling har iaar faaet en Tilvæxt af 100 Numere, bestaaende af 118 Stykker; af disse ere 40 Numere kjøbte, 60 af Hr. Jacobsen givne til Samlingen. Ifjor beløb denne Del af Samlingen sig til 846 Numere (ikke 844, som ved en Feiltagelse er anført i Programmet for 1848); iaar kommer den saaledes til at tælle 946 Numere. Af Reichenbachs Naturgeschichte für Schule und Haus ere Hefterne 55 og 56 tilkomne.

Disciplenes Morskabsbibliothek.

Disciplenes Morskabsbibliothek er i Aarets Løb forøget med 24 Bind danske, 20 Bind svenske, 30 Bind franske og 5 Bind tydske Bøger. Et trykt Katalog vil med det Første blive udgivet.

Foranstaltninger i Anledning af den akademiske Lærestalts Nedlæggelse.

Efterat den akademiske Lærestalt i Sorø ifølge kgl. Resolution af 12te April d. A. var bleven ophævet, modtog Godsinspecteuren Justitsraad Povelsen og Rector

i Forening en Skrivelse fra Ministeriet, hvori det paalagdes os efter Omstændighederne dels særskilt hver for sig, dels i Fælledskab at forelægge Ministeriet vore Indstillinger angaaende de Foranstaltninger, som vilde være at træffe i Anledning af Nedlæggelsen af den akademiske Læreanstalt, dels med Hensyn til Afleveringen af de Gjenstande, som havde henhørt til bemeldte Anstalt, dels med Hensyn til Ordningen af de Forretninger, som hidindtil havde været overdragne Director. Efterat en saadan detailleret fælleds Betænkning under 20de Mai var indgivet, indløb der under 23de Juni et Svar fra Ministeriet, blandt hvis specielle Bestemmelser jeg her blot vil fremhæve, at det forrige Directorats Archiv med hvad dertil hørte, skal overleveres til Skolen og indlemmes i Rectorats Archivet; at Bibliotheket og de videnskabelige Samlinger skulle overleveres til Rector og stilles under hans Overbestyrelse; at Konstlærerne (der forhen, skjøndt ogsaa Lærere i Skolen, dog nærmest vare stillede under den akademiske Læreanstalt) for Fremtiden ville være at regne til Skolens Lærerpersonele, og at samtlige Inventarier i Akademibygningen og Akademistboligen og samtlige Undervisningsapparater skulle sættes under Rectors Tilsyn.

Angaaende Afleveringen saavel af Bibliotheket som af de forskjellige physiske og naturhistoriske Samlinger samt om Tilsynet med og den fremtidige Vedligeholdelse og Forøgelse af samme indleverede jeg under 21 Mai særegne detaljerede Forslag, der i sine væsentligste Bestemmelser bifaldtes af Ministeriet i Skrivelse af 23 Juni.

Foranstaltninger i Anledning af 7de Klases Oprettelse og Optagelse i Opdragelsesanstalten.

I Skrivelse af 25de April 1818 havde jeg foreslaet, at den øverste Etage i Rectorboligen maatte foranstaltes indrettet til at modtage de Elever ved Sorø Akademies Skole

og Opdragelsesanstalt, der efter Skolens Hovedexamen i Juli 1849 vilde rykke op i 7de Klasse. Dette Forslag billigedes af Ministeriet, der undsr 10de April d. A. tilskrev Hofbygmester Conferentsraad Kock om snarest muligt at tage Localiteterne i Øiesyn og derefter meddele Ministeriet Plan og Overslag over Bekostningerne til en saaledes forandret Indretning af Boligen. Efterat en saadan Plan af Ministeriet under 13de Juni d. A. var billiget, og et Beløb af 1159 Rbd. 53 Sk. af Akademiets Midler dertil bevilget, er nu dette Bygningsarbejde paabegyndt og ventes fuldført inden Slutningen af Juli Maaned.

Et detailleret Forslag til de oekonomiske Foranstaltninger, som den 7de Klasses Optagelse i Rectorboligen og den dermed indtrædende Forandring i Opdragelsesvæsenet vil gjøre nødvendige, hvilket Ministeriet under 10de April d. A. havde paalagt mig at udkaste, blev under 21de Mai indsendt og blev ligeledes i det Væsentlige bifaldt af Ministeriet i Skrivelse af 23de Juni d. A.

Ligeledes har jeg under 17 Mai indsendt et Udkast til et Reglement, som skulde ordne de Disciplinærforhold, under hvilke Eleverne i 7de Klasse ville være at sætte i Opdragelsesanstalten. I at aflatte dette Udkast gik jeg ud fra det Princip, at disse Elever burde sættes under saadanne Vilkaar, som uden at vanskeliggjøre den nødvendige Control og uden at ophæve det Ansvar, der paahviler Opdragelsesanstalten for dens Elever, dog tilstedede dem nogen friere Bevægelse i flere Retninger, overensstemmende med den modnere Alders naturlige Krav og som Forberedelse til den mere udstrakte Frihed, der vindes ved Overgangen til det akademiske Liv i Hovedtaden. Om denne Sag er der under 30te Juni af Ministeriet meddelt nærmere Bestemmelse, der i det Væsentlige stemmer overens med den af mig gjorte Indstilling.

Realundervisningen.

Under 19 Sept. 1837 blev det ved Kgl. Resolution bestemt: at der ogsaa for saadanne Elever, der attraaede at undervises i de saakaldte Realvidenskaber, maatte tilstedes Adgang til Sorø Skole og Akademi til Undervisning i Forening med de studerende Elever, saaledes at disse i de 3 nederste Klasser nød fælleds Undervisning med de studerende, ogsaa i Latin, men i de 3 øverste Klasser havde særlig Undervisning i Realfagene i de Studerendes latinske og græske Timer og tillige beholdt nogle faa Timer i Latin. Denne Foranstaltning havde dog, som bekjendt, ingen heldig Fremgang. Skolen søgtes kun af yderst faa Realister; de akademiske Forelæsninger af slet ingen. Kort efter min Ansættelse som constitueret Rector indgav jeg under 3die Mai 1843 et Forslag til en forandret Anordning af Skoleplanen, hvis Hensigt var at tilveiebringe en naturligere og mere jevnt fremskridende Gang i Undervisningen samt gjøre det muligt, at en for Studerende og Realister fælleds Undervisning kunde finde Sted i de lavere Klasser uden at de, der decideret var bestemte til Realister, kom til at gjøre altfor store Opoffrelser af Tid, og uden at de, om hvis Bestemmelse der vakledes, nødsagedes til at decidere sig for tidlig. Ifølge dette Forslag, der under 23de Mai 1843 approberedes af den Kgl. Direktion for Universitetet og de lærde Skoler, skulde Undervisning i Latin først begynde i 3die Klasse*), saa at de 2 nederste Klasser bleve fælleds for de Studerende og Realisterne. Fra 3die Klasse skulde Undervisningen være fælleds undtagen i Latin og Græsk, hvorfor Realisterne skulde være aldeles fritagne og anvende disse Fags samtlige Timer til Realvidenskaberne. Men endskjøndt Realundervisningen ved denne Anordning lette-

*) Paa samme Maade, som Undervisningen senere er anordnet ifølge den provisoriske Plan af 25 Juli 1845.

des for en betydelig Byrde, der hvilede paa den, var den dog endnu i flere Henseender trykket. I det Hele maatte dog Undervisningsplanen indrettes efter de Studerendes Tarv, og de Tillæg eller Tilsætninger, der i enkelte Timer gaves Realistundervisningen, f. Ex. i Mathematik eller de nyere Sprog, kunde ofte meget vanskelig bringes i organisk Forbindelse med den øvrige Undervisning, som derved fik en adspredt og usammenhængende Charakter, saa at Realisterne endnu bestandig mere lignede et tolereret Parti end en selvstændig og fuld berettiget Afdeling af Skolen. Da derfor i Aaret 1847 Realisternes Antal i 3die og 4de Klasse var voxet til 19, og netop disse Klasser formedelst deres Størrelse maatte deles, indrettede jeg med Directionens Tilladelse Delingen saaledes, at den ene Afdeling af begge disse Klasser bestod af lutter Realister. Paa denne Maade kom de altsaa til at danne særskilte Klasser med egne Localer og samlet og sammenhængende Undervisning. For at nu den begyndte Forbedring fuldstændig kunde gennemføres, og Realundervisningen for Fremtiden paa en planmæssigere Maade kunde forfølge sit eget Maal, foreslog jeg under 13de Sept. 1847 til de tvende allerede bestaaende særegne Real-klasser (3die og 4de) at føie en særskilt 5te Real-klasse og ved sammes Slutning at sætte det bestemte Endemaal, hvortil hele Realundervisningen efter en fast Plan skulde stræbe. Dette Forslag blev foreløbig approberet af Directionen under 25de Sept. 1847. Da imidlertid Undervisningsvæsenet var kommet under en anden Bestyrelse, og jeg under 22de Febr. og 25de Apr. 1848 havde faaet Anledning til paa ny at bringe Sagen i Erindring, blev det mig af Ministeriet under 8de Juni 1848 paalagt at give en nærmere Udvikling deraf, ledsaget af Time- og Fagfordelings Udkast og bestemte Angivelse af det Omfang, hvori Undervisning skulde gives paa de enkelte Stadier af Skolens Cursus samt Forslag om, hvorledes en Afgangsexamen for Realeleverne hensigtsmæssigt

maatte være at indrette. Et saadant detailleret Forslag blev af mig under 30te Juni 1848 indgivet, hvori jeg som Realundervisningens Endemaal søgte at bestemme et vist begrændset og afrundet Omfang af Kundskaber og Dannelse uden dog at stille Fordringerne saa høit, at Ingen eller dog kun Faa kunde eller vilde forsøge at tilfredsstille dem. Da imidlertid Sagen endnu ikke var afgjort ved det forrige Ministeriums Afgang, bragte jeg den i Skrivelse af 12te Jan. 1849 atter frem for det nye Ministerium, som i Skrivelse af 22de Febr. 1849 foreløbig bifaldt, at der ved Begyndelsen af det næste Skoleaar ved Sorø Skole oprettes en 5te Realklasse, hvori Undervisningen indrettes efter de i min Skrivelse af 30 Juni f. A. antydede Grundtræk. Efterat jeg dernæst under 12te Mai d. A. havde udbedet mig Ministeriets Approbation paa enkelte Modificationer i den foreslaede Undervisningsplan, som vare fremgaaede af Lærerforsamlingens Forhandlinger, samt paa den af mig i Skrivelse af 30te Juni 1848 omtalte Afgangsexamen og dennes Virkning, Fritagelse for den ved Kjøbenhavns Universitet befalede Præliminairexamen for Ustuderede, modtog jeg under 16de Juni d. A. en Skrivelse fra Ministeriet, af hvilken jeg her skal tillade mig at udhæve de vigtigste Bestemmelser. Det hedder saaledes:

„I Skolens 1ste og 2den Klasse vedbliver Undervisningen, som hidtil, i Henhold til den Kgl. Res. af 19 Septb. 1837 at være fælleds for de Studerende og Realeleverne. De følgende Klasser, nemlig 3die, 4de og 5te Klasse, deles, saaledes som ved den forrige Universitetsdirections Skrivelse af 20de Septb. 1847 og Ministeriets ovennævnte Skrivelse af 22de Febr. sidstl. er approberet, i særlige Afdelinger for Realdisciplene og de studerende Disciple, og den 5te Realklasse sættes som Grændsen og Maalet for Realundervisningen i Akademiets Skole. Hvad Time- og Fagfordelingen i Realklassen angaaer, har Ministeriet Intet fundet at erindre mod det

i Hr. Professorens Skrivelse af 30 Juni f. A. dertil meddelte Udkast.

Fremdeles bifalder Ministeriet, at Undervisningen indrettes overensstemmende med Hr. Professorens Forslag i bemeldte Deres Skrivelse af 30 Juni f. A. og 8 f. M. og derefter gives i følgende Omfang i de forskjellige Fag:

Øvelserne i *Dansk* gjennem alle 3 særlige Real-klasser skulle dels bestaae i Læseøvelser, hvori gode Mønstre af dansk Prosa og Poesi gennemgaaes og forklares, og hvorunder Disciplenes Kundskab i dansk Grammatik søges vedligeholdt og udviklet, og i Forbindelse dermed de nødvendige Kundskaber i Metrik og nordisk Mythologi bibragte Disciplene, dels være skriftlige, saaledes at de efterhaanden gaae over fra Oversættelse af Fransk eller Tydsk, Gjengivelse af smaa Fortællinger og lette Beskrivelser, Skildringer, Breve, til Besvarelser af Opgaver af almindeligt, denne Alders Synskreds ikke overskridende, Indhold. En saadan let Afhandling eller Fremstilling ansees passende at kunne være Maalet til Enden af 5te Klasse;

I *Fransk og Tydsk* skal det være Formaal for Undervisningen at bringe Disciplene til at kunne oversætte og grammatisk forklare et ikke for vanskeligt Stykke af en prosaisk Forfatter, samt skrive en let Stil;

I *Engelsk* er Maalet det samme, dog at Stil ikke kræves;

I *Religion* lægges Balles Lærebog og Herslebs større Bibelhistorie til Grund for Undervisningen, hvormed bliver at forbinde Læsning og Forklaring af et Evangelium efter den danske Bibeltext;

I *Mathematik* læses Plangeometri og Arithmetik i samme Omfang som ved den ved Kgl. Res. af 7de (Bekjendtgjørelse den 14de) Septbr. 1838 anordnede almindelige Forberedelsesexamen ved Kjøbenhavns Universitet;

I *Physik* omfatter Undervisningen Elementerne af den mekaniske Physik og Varmelæren;

I *Historie* gives Undervisningen efter Allens Danmarkshistorie og Kofods fragmentariske Verdenshistorie, og i *Geographie* efter Velschous Lærebog;

I *Naturhistorie* gennemgaaes Elementerne af Zoologien og Botaniken samt Grundtrækkene af Physiologien.

Endelig approberer Ministeriet, at der, naar Realundervisningens Cursus med 5te Klasse er sluttet, afholdes, samtidig med Skolens Hovedexamen, en Afgangsexamen for Realdisciplene, ved hvilken Examinationen i de enkelte Fag — der i Religion og Mathematik blot skal være mundtlig — bliver at foretage, og Fordringerne til de Kundskaber, der skal afgives Prøve paa, blive at bestemme efter de ovenfor bifaldte Grundtræk for Undervisningens Maal.

Efter afholdt Realafgangsexamen meddeles Enhver, som har bestaaet samme, et af Rector udfærdiget Testimonium, der affattes i samme Form, som Testimonierne, der efter fuldendt Afgangsexamen meddeles Skolens studerende Disciple.

Forsaauidt det af Hr. Professoren er foreslaaet, at den bestaaede Realafgangsexamen ved Sorø Skole maatte tillægges lige Virkning med den ovenomtalte almindelige Forberedelsesexamen for Ustuderede ved Kjøbenhavns Universitet, da forbeholder Ministeriet sig derom at udvirke nærmere allerhøieste Bestemmelse, naar man desangaaende har forhandlet med de Autoriteter, under hvis Ressort høre Examina, hvilke en saadan, Realafgangsexamen tilknyttet, Rettighed vil angaae.“

Saaledes er da nu Realundervisningen fuldkommen frigjort; den udgjør en særskilt og selvstændig Gren af Skolens Virksomhed. Indenfor Skolens Enemærker behandles den med samme Omhu og nyder de samme Rettigheder som de Studerendes Undervisning. Fra Skolens og de den overordnede Autoriteters Side er der altsaa

gjort, hvad der kunde gjøres, for at tilveiebringe en ordnet og velindrettet Realundervisning. Hvad Fremgang denne iøvrigt vil faae, maa Eftertiden vise.

Dimission og Afgangsexamen.

Ifølge Kgl. Rescript af 27de Marts 1847 var det bestemt, „at den under 25de Juli 1845 allernaadigst approberede provisoriske Plan for den lærde Skoleundervisning herefter ogsaa skulde være gjældende for Sorø Akademies Skole, forsaavidt som den lærde Undervisning angaaer.“ Da der under de Forandringer, som i den paafølgende Tid indtraadte ved Sorø Akademi*), var opstaaet nogen Tvivl om Hensigtsmæssigheden eller Betimeligheden af denne Bestemmelse, blev det ved Kgl. Resolution af 18de Mai 1848 afgjort, at den nye Foranstaltning snarest muligt skulde træde i Kraft. Ifølge heraf vil der i dette Efteraar første Gang blive afholdt den fuldstændige Afgangsexamens 1ste Del. Imidlertid var det allerede ved en Skrivelse fra Directionen for Universitetet og de lærde Skoler af 25de Sept. 1847 bestemt, at, saafremt ikke alle de, der dengang vare i den ældste Afdeling af Skolens øverste Klasse skulde ansees for modne til at underkaste sig den Examen artium, som afholdtes ved Skolen i 1848, en extraordinair Examen artium af samme Beskaffenhed som ovennævnte Prøve maatte afholdes i 1849 for de saaledes i Skolens ældste Klasse tilbageblevne Disciple i Forbindelse med den 1ste Afdeling af den fuldstændige Afgangsexamen. Ifølge denne Bestemmelse ville to af 6te Klasses Disciple iaar underkaste sig en saadan Examen. Disse, som under 13de Juni d. A. ere indmeldte til Dimission, ere:

*) See derom mit Program for 1848 Pag 61 62.

1. *Niels Adolph William Enkebolle*, Søn af afg. Kammerraad Kasserer Enkebølle i Sorø, skolesøgende Discipel.
2. *Sophus Barthold Emil Beck*, Søn af afg. Pastor Beck i Ryssinge, Elev.

Samtidig med denne ufuldstændige Afgangsprøve ville i dette Efteraar de Disciple i 6te Klasses ældste Afdeling, som ved Censuren efter den afholdte Hovedexamen ved Skolen maatte blive erkjendte for modne til at oplyttes i 7de Klasse, underkaste sig Prøve i de 5 Fag, som høre til den fuldstændige Afgangsexamens 1ste Deel.

Schema over Skolens offentlige Hovedexamen i Aaret 1849.

Fredag den 20 Juli.

8-10. VI Kl. Tydsk.	3-6. VI Kl. Latinsk Stil.
8-10. V Kl. Latin.	3-6. V Kl. Tydsk Stil.
8-12. IV Kl. Historie og Geogr.	3-6. IV Kl. Latinsk Stil.
8-11. IV Realkl. Mathematik og Regning.	3-6. III Realkl. Fransk Stil.
8-11. III Kl. Fransk.	3-5. II Kl. Regning.
10-12. III Realkl. Tydsk.	3-5. I Kl. Naturhistorie.
12-1. I, II, III og III Realkl. Svømning.	

Lørdag den 21 Juli.

8-10. VI Kl. Naturhistorie.	3-6. VI Kl. Latinsk Version.
8-11. IV Kl. Latin.	3-6. V Kl. Dansk Stil.
8-10. IV Realkl. Fransk.	3-6. III Kl. Tydsk Stil.
8-11. III Kl. Religion.	3-5. I Kl. Regning.
10-12. III Realkl. Religion.	
8-12. II Kl. Historie og Geogr.	
12-1. IV, IV Realkl., V og VI Svømning.	

Mandag den 23 Juli.

8-11. VI Kl. Historie og Geogr.	3-6. VI Kl. Dansk Stil.
11. VI Kl. Hebraisk.	3-5. IV Kl. Naturhistorie.
8-11. V Kl. Matematik.	3-6. IV Realkl. Tydsk Stil.
8-11. IV Kl. Fransk.	3-6. III Kl. Fransk Stil.
10-12. IV Realkl. Religion.	3-6. III Realkl. Dansk Stil.
8-11. II Kl. Tydsk.	3-5. I Kl. Religion.

Tirsdag den 24 Juli:

8-10. VI Kl. Latin.	3-6. VI Kl. Fransk Stil.
8-10. V Kl. Naturhistorie.	3-6. V Kl. Latinsk Stil.
8-11. IV Kl. Religion.	3-6. IV Kl. Tydsk Stil.
10-12. IV Realkl. Naturlære.	3-6. IV Realkl. Dansk Stil.
8-12. III Kl. Historie og Geogr.	3-5. III Realkl. Engelsk.
8-11. II Kl. Fransk.	
10-12. I Kl. Tydsk.	

Onsdag den 25 Juli.

8-10. VI Kl. Religion.	3-6. VI Kl. Tydsk Stil.
8-10. V Kl. Fransk.	3-5. V Kl. Regning.
10-12. IV Realkl. Tydsk.	3-6. IV Kl. Fransk Stil.
8-11. III Kl. Latin.	3-6. III Kl. Latinsk Stil.
10-12. I Kl. Geographi.	3-5. III Realkl. Fransk.
	3-6. II Kl. Dansk Stil.

Torsdag den 26 Juli.

8-10. VI Kl. Matematik.	3-6. VI Kl. Geom. Udarb.
8-11. V Kl. Historie og Geogr.	3-6. V Kl. Fransk Stil.
8-10. IV Realkl. Naturhistorie.	3-6. IV Kl. Dansk Stil.
8-11. III Kl. Tydsk.	3-6. III Kl. Dansk Stil.
10-12. II Kl. Naturhistorie.	3-6. III Realkl. Arithm. og Regning.
	3-5. I Kl. Dansk Dictat.

Fredag den 27 Juli.

8-10. VI Kl. Fransk.	3-6. VI Kl. Arithm. Udarb.
8-10. IV Kl. Græsk.	3-5. V Kl. Religion.
10-12. IV Realkl. Historie og Geogr.	3-5. IV Kl. Regning.
8-12. III Kl. Arithm. og Regning.	3-6. IV Realkl. Fransk Stil.
10-12. III Realkl. Naturhi- storie.	3-6. III Realkl. Tydsk Stil.
9-11 $\frac{1}{2}$. II Kl. Dansk.	3-5. I Kl. Dansk.

Lørdag den 28 Juli.

10-12. VI Kl. Naturlære.	3-5. VI Kl. Græsk.
8-10. V Kl. Græsk.	3-5 $\frac{1}{2}$. V Kl. Tydsk.
8-11. IV Kl. Tydsk.	3-5. IV Kl. Geometri.
10-12. III Realkl. Historie og Geogr.	3-5. IV Realkl. Engelsk.
	3-5. III Kl. Naturhistorie.
	3-5 $\frac{1}{2}$. II Kl. Religion.
	3-5. I Kl. Historie.

Mandagen den 30te Juli Formiddag Kl. 9 foretages Translocationen. Lørdagen den 1ste September Formiddag Kl. 8 prøves de til Skolen indmeldte Disciple, og Mandagen den 3die September begynder Undervisningen for det nye Skoleaar.

Til at overvære Examen indbydes herved ærbødigst de af Elevernes og Disciplenes Fædre og Foresatte samt andre Skolens Velyndere, som dertil maatte have Leilighed.

E. Bojesen.